An. III. Nr. 4. Octombrie—Decembrie 1931.

P 11
6

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ȘI NISTRU

Sub conducerea d-lor
T. G. BULAT și C. N. TOMESCU
Profesori universitari

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ

BIBLIOTECA ... ARA
... Piatra Neamț
Nr. ~~24 695~~
Data 936.864

CHIȘINĂU
Tipografia Eparhială „Cartea Românească"
1931.

An. III. Nr. 4 Octombrie—Decembrie 1931

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Ştiri nouă cu privire la Bulgarii din Basarabia.

de **T. G. Bulat**

Bulgarii aduşi, de peste Dunăre de Ruşi, în cursul războiului 1806—12, au fost ţinuţi în deaproape atenţie de protectorii lor. Din ştirile care urmează se constate că ei nu erau sortiţi să rămînă aici, în Moldova răsăriteană, ci să meargă să populeze Rusia, din apropierea Nistrului, şi mai ales, în ţinutul Hersonului. Anumite indicii ne fac să credem că aceasta emigrare nu era tocmai pe placul Bulgarilor. Divanul Moldovei era făcut responsabil de soarta acestora şi de acea el trimetea senatorului moşcovit informaţiuni de locurile pe unde s'au fost aşezat ei, de o cam dată. Dar acesta nu uită să arate imputernicitului Ţarului, că ei sunt gata să fugă înapoi, peste Dunăre! Generalul Bagration dădu poruncă, să se ia măsuri să fie transportaţi în Novorusia, adecă în ţara acea pe care o crease, după sistemul cunoscut, faimosul Potiomkin. Zelo Nistorov era un fruntaş al Bulgarilor, însărcinat cu conducerea lor. La invitaţia ce li se făcu în toamna anului 1809 fruntaşii bejenarilor declarară că le este greu să pornească la drum, în timpul iernei. Dar Divanul credeà că este nevoie să se pună cazaci să-i păzească, căci altfel vor dispărea. Cătiva dintre dînşii din satul Codăieşti, voesc să se mute în «varuşul» Achermanului, fiindcă fosta raia se bucură încă de oare cari scutiri; locuitorii «nu sănt supuşi în havalele ca lăcuitorii satelor». Mereu în mişcare Bulgarii cerură în primăvara anului următor (1810) să fie mutaţi din ţinutul Tomovei, în acele al Grecenilor şi Ismailului. Erau tocmai cei sortiţi să meargă în gubernia Hersonului. In Augusf acelaşi an se ceru dregătorilor români. să nu să ia nici un fel de dajdie, dela familiile bulgăreşti. Informaţiile ce urmează ne arată că ei se aşezaseră şi în Valahia.

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ NEAMŢ
Fond „G.T.K."
P.II.6

In Octombrie 1810 se hotărî ca acești coloniști să fie ridicați de pe lingă Dunăre și duși în ținutul Orheiului, Soroca și Hotin. Aceasta tot de teamă, că ei vor trece din nou în dreapta Dunărei. Divanul Moldovei răspundea că această strămutare va fi peste putință de realizat, fără sprijinul armatei. Se pare că execuția nu urmă, căci în 1811 îi găsim pe aceleași locuri, Pe de altă parte ocrotirea Rușilor se face mai puțin simțită la această dată; o constatam din faptul, că dijma pâinii Bulgarilor fusese cumpărată de arendașii veniturilor Basarabiei, dela un anume Vasi:ache armașul!

In Februarie 1811 se dădu fân la 426 de familii așezate în olatul Tomorovei, din depozitelc țării. In primăvara aceluiași an se făcu o nouă încercare să-i pornească în Noua Rusie. Dar în Aprilie un ordin fu dat de vestitul Cutuzov, ca Bulgarii, cari vor mai trece din driapta în stînga Dunării, să fie așezați pe la raialele cetăților: Bender, Acherman, Chilia, Ismail, Tomorova și Hotin.

In chipul acesta Moldova răsăriteană fu împânzită de acești fugari. Ei fură puși la aceiași dată supt directă conducere a sfetnicuiui de stat Coroneli. In vremea aceia găsim menționat așezarea Bulgarilor «în Basarabia și aice în Moldova». Ei se fixaseră la Galați, precum și in ținutul Covurluiului. Gripari, rânduit cinovnic peste dânșii, hotărește să se închidă cîrciumile din toate satele, pe unde se aflau locuind Bulgarii. Divanul arată că această măsură lovește pe cumpărătorii veniturilor Basarabiei, de oare ce bejenari se găseau răspindiți, prin toate satele Tomorovei.

Generalul Cutuzov nu-i uită, și dădu ordin Divanului, să ia măsuri blânde cu privire la dările celor veniți de peste Dunare. Astfel Bulgarii, așezați pe moșiile mănăstirești, nu vor da nici un fel de dijmă, iar cei de pe moșiile boerești vor da numai jumătate din zeciuială. Aceasta în scopul întăririi noilor gospodari. Măsură nu fu primită de loc bine, de Divnnul Moldovei, care protesta, dar foarte umil. In August 1811 se dădură asigurări de același Divan că a intervenit, ca cele 22 de familii de Bulgarii, așezate în satul Carolie din apropierea Hușilor, să nu fie supărate cu havalelile. Pe de altă parte «rotmistru» Gripari era un vajnic apărător al bejenarilor.

El puse la închisoare pe un grec arendașul moșiei Șamailia. pe simplu motiv că zisese ca Bulgarii să nu vândă băuturi în sat. Pe de altă parte Iordachi Roset, vistierul atăt de devotat Rușilor, comunica că se vor da pribegilor pământuri libere din ale ocărmuirii,

ca să nu mai fie supărați locuitorii băștinași. Aceasta era în 1812. Iar în Mai, în preajma păcii, atât de funeste pentru Moldova, Divanul țării în frunte cu general-maior Catargi se îngrija să îndestuleze cu pământ pe cei de curând veniți! S'au dus Bulgari și dincolo de Nistru, probă marele sat Parcani, din fața Tighinei, dar majoritatea a preferat să rămînă aici, la noi. Și sunt și astăzi! Iar infloritoarele lor așezări se datoresc în parte și jertfelor băștinașilor acestei țări. E bine s'o cunoască și s'o nu uite, căci acesta este adevărul istoric!

I.

Cătră Ex. sa D. stetnicul de taină și proedru a Divanurilor Cnejiilor Moldaviei și a Valahiei af. feliori de ordine cavaler Serghie Serghievici Cușnicov, Divanul Cnejii Moldaviei.[1]

Cu cinste s'au priimit predlojenie Ex. tali supt no. 4311 și s'au văzut de cătră Divan cerire ce să faci spre a să da înștiințare Ex. tali pentru familiile aceli ce s'au adus di piste Dunăre pe la ci locuri în Moldova și Basarabie s'au așăzat spre lăcuințe. Pentru care Divanul după ce dintâi poroncă a Ex. tali prin predlojeniea de supt No. 3133 au triimis poroncile sali cătră d-lor dregătorii acea pe unde au înștiințat d-lui vornic Neculai Hrisoverghi că au triimis familiile aceste, pentru ca să înștiințezi aice pe la ce locuri i-au așăzat spre lăcuințe și să trimiată izvoad de familiile ce s'au așăzat intr'acel olat, di pi care scoțându-se asămine copie cu talmăcire să triimite Ex. tali. Și deosăbit să triimite copiea cu tălmăcire și di pi înștiințare ce face ispravnicul Tomorovii, din care te vei pliroforisi Ex-ta că scoposul acestor lăcuitorii nu este spre a să statornici acolo și fiindcă di cătră ispravnicul olatului este cu neputințe a li face cuviincioasa pazi pentru a nu treci înapoi peste Dunăre, mai ales în vreme ernei când și Dunăre poate fi înghețată, rămăni ca aceasta după cum să va socoti cu înțălepciuni de cătră Ex-ta să să facă puneri la cali. Și să aibă și Divanul răspunsu cu povățuire cum să urmezi. Și viind înștiințeri și izvoade și pentru familiile aceli ce s'au mai trimis și pi la alta locuri din fameliile aceste, iarăși să vor triimite cătră Ex-ta.

Const. Balș logof.

1809 Oct. 16. Iordache Roset Roznovan vist.

1. „Dela“ nr. 1192/1809. Arhiv. Senat. Chișinău.

II.

Cătră Ex. sa Serghie Serghievici Cușnicov, Divanul Cnejiei Moldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojenie Ex. tali supt nr. 3672 și s'au văzut de cătră Divan toate cele cuprinzătoare asupra hotărării ce s'au dat de cătră mai marile comandir al armăei cniaz Petru Ivanovici Pangration, ca pe toți Bulgarii acei ce s'au adus di piste Dunări în iasta parte, să să rădice și să să triimită la guvernia Hersonului să să statornicească acolo prin povățuire D. ghenaral leitnant dioc di Rișilăea de unde s'au triimis aice și pe un Zelo Nistorov ci esti fruntaș ai colonilor bulgărești de acolo, spre îndemnare și ducere familiilor acestora în țara Novorosia, spre purtare de grije și spre a-i ajuta cu hrană și cu înbrăcăminte pe acei mai săraci în drumul mergerii lor.

Și după poroncă s'au făcut de cătră Divan carte deschise cu întocma cuprindere dup povățuire ce s'au dat de cătră Ex-ta, poroncindu-se ispravnicului de Tomorovva și părcălabilor de Galați ca să facă teslim numitului Zelo Nistorov toate familiile bulgărești aceli aduse de piste Dunări dup izvoadile ce au triimis aice. Și deosăbit ca să să îngrijasca și să privighezi a nu să înpraștiea și a lipsi din fameliile aceste vre unui, și ca să dei tot cuviinciosul ajutor și înlesnire la rădicare lor de cară cu boi cu plata progronului hotărăt, și de oameni spre paza lor la drum. Și asămine poronci și cătră cielalți dregători din drum în trecire lor pă la Benderii, ca să schimbe carăle și oamenii din ținut în ținut, și să înlesnească cu toate chipurile mergire lor. Și s'au rănduit și cinovnic din parte Divanului pe Antonii Becheriol ca să margă din preună cu Zelo Nistorov spre lucrare acestii trebuințe. Și dup poronca să va face urmare.

Din fameliile acesti bulgărești fiind o samă rămase și în ținut Covurluiului afară de acele ce s'au trimis în Tomarovva și triimițind d-lor părcălabii izvoade atăt de fameliile bulgarești ce să află acolo, cum și de alți arătaniți, iată facăndu-se asămine copii, cu tălmăcire di pi aceli izvoade, să triimit cătră Ex-ta dup poroncă, și asămine copii s'au dat și la măna numitului Zelo Nistorov.

Const. Ghica logof.

Iordache Roset

1809 Noembr. 6. Roznovan vist.

III.

Cătră . . . . . Serghievici Cușnicov Divanul Cnejii Moldaviei.

Ispravnicul de Tomarovva prin înștiințare ce face cătră Divan din 23 a aceștii următoare luni Noembr. face arătare că mergănd acolo la ace ispravnicie rănduit cinovnic de cătră Divan Antonii Becherio din preună cu Zelo Nistorov ce s'au triimis pentru rădicare famiiiilor de Bulgari ce s'au adus de piste Dunări ca să-i ducă în Novorosie după hotărăre ci esti ca să să așăzi în gubernie Hersonului. Și dup poroncă urmănd au pus în lucrari cuviinciosul ajutoriu spre înlesnire rădicării acestor familii. Și chemănd pe cățva dintr'acei Bulgari pi care i-au socotit mai căpitenii între dănșii și oameni mai cu înțălegire, și arătându-le poronca și hotărăre li-au făcut îndemnare spre a să rădica și a merge la locul rănduit, încredințindu-i de milostivire ci este pentru dănșii, atăt de purtare de griji ci este să aibă în drumul mergirii lor, cum și acolo unde au să să lăcuiască spre așăzare și statornicie lor. Și ei au priimit a mergi, însă au dat răspunsu că acum fiind vremi di iarnă nu pot a mergi. Și fiindcă ei să află acum lăcuind cu apropiere de malul Dunării, dacă vor rămăne păn în primăvară esti la îngrijeri ace ispravnicie, înghețind Dunăre să nu cumva fugă și să triacă în cea parte niavănd chip spre a pute face cuviincioase pazi cu puțini slujitori ce sănt acolo, care nici pentru săvărșire poroncilor și a trebuinților ce sănt în vreme aceasta, nu sănt de ajunsu.

Drept acea Divanul cu cinst face arătare Ex. tali ca di va fi să rămăi acesti famelii păn în primăvară, cu chipul ce să va socoti de cătră Ex-ta: să să facă puneri la cali spre a să rănduí comănzi de Cazaci spre paza lor ca să nu cumva să fugă păn cănd va fi poronca și hotărăre să să rădice, cum și de va fi poronca ca să să rădice acum, iarăș să să rănduiască comănzi de căzaci pentru rădicare și ducere lor; ca nu cumva să să împrașție și să fugă la drum, căci rădicăndu-se în silă cunoscut este că trebui să caute chip să să înprăștie și să fugă, și de către cinovnicii și slujitorii pămăntești cu neputințe este a li să face cuviincioasa pazi.

Și de punere la cale ce să va face de cătră Ex-ta pentru aceasta, ne rugăm ca să aibă și Divanul răspunsu cu povățuire cum sa urmezi.

Const. Balș logof. Sandu Sturza hatm
1809 Noembr. 28. Iordache Roset Roznovan vist.

IV

Cătră . . . . . Serghie Cușicov, Divanul Cnejii Moldaviei.

Cu cinste s'au primit predlojănie Ex.-tale subt no. 4217 însoțită și cu proșănie ci au dat cătră Ex.-ta 8 liodi Bulgari ci să află cu lăcuința la odae Cădiești în Basarabie. Și s'au văzut de cătră Divan atăt cerie ci fac ei spre a li să da voe ca să-ș mute în varușul Achermanului să-ș lăcuiască acolo, cum și porunca Ex.-tale ca de nu vor fi niscaiva pricini să li să de voe să-ș mute la locul ce cer. Pentru care cu cinste facem arătare Ex.-tale întăi că hotăriri și porunca s'au dat încă de mai înainte ca lăcuitori di prin satile Basarabiei nici de cum să nu fie volnici a merge si a să lacui prin varușuri și nici să primească a să lăcui. Și de vor și mergi vreunii spre a să lăcui prin varușuri să-ș întoarcă înapoi pe la satîle de pe unde vor fi. Și al doile dăndu-să voe acestora ca să-ș mute la Ahkerman trebui să rămăe satul acesta stricat. Și deosăbit că să poate da pricină și altor lăcuitori de prin alte sate să-ș rădice și să margă să-ș lăcuiască prin varușuri văzind că lăcuitorii varușurilor nu sănt supuși în havalile ca lacuitorii satilor.

Și așa dar rămăni ca să-ș dei multe cusururi de ne împlinire la săvărșire poruncilor și a trebuinților oștinești. Aceste sănt pricinile cari opresc de a li să da voe să-ș mute în Ahkerman, lar în sfărșit rămăni după cum să va socoti și de cătră Ex.-ta. Și după cum va fi porunca să va urma.

Iordache Roset Roznov. vist.

1809
Dechevr. 28

V.

Cătră Ex.-sa . . . . . Serghie Serghievici Cușincov. Divanul Cnejii Moldaviei.

Din fameliile bulgărești ce s'au adus de piste Dunări de cătră oștile împărătești și să află așezați pe olatul Tomarovei au venit o samă dintr'ănșii aice și unii s'au arătat cu jolobă cătră Divan, iar alții s'au arătat precum că arătandu-se cu jalobă cătră Ex.-v li s'ar fi poroncit pentru casă vie să-și arăte jaloba și cerire lor cătră Divan a cărora jalobă ascultăndu-se de cătră Divan s'au văzut că cerire lor esti pentru ca să li să de voea să să rădice din olatul Tomarovei și să margă unii să să lăcuiască în

1. „Dela“ nr. 1363/1309. Arh. Senat. Chișinău.

ținut Grecenilor și alți în olatul Ismailului. Pe care cercetându-se s'au văzut că acesti familii sănt din numărul fameliilor acelora ce s'au adus de piste Dunări și s'au dat hotărăre și s'au rănduit și înadinsu pe Zelo Nistorov pentru ca si-i îndemni să margă să să lăcuiască în gubernăe Hersonului, și nefiind cu putințe ca se-i rădice astă toamnă fiind asupra ernii, au rămas pentru ca se-i rădice în primăvară. Și fiind că cerire lor acum este pentru ca să li să dei locuri de lăcuințe, Divanul cu acest face arătare Ex,-v. pentru cerire ce fac și după cum cu înțelepciuni să va socoti, vom ave răspunsu cu povățuire cum să urmăm și ce răspuns să li să de.

Const. Bals logof.
Sandu Sturza hatm
Iordachi Roset vist.

1810 Febr. 26

VI.

Către . . . . . Vasili Ivanovici Crasno Milașevici Divanul Cnejii Moldaviei.

Cu cinsti s'a priimit predlojănie Ev.-voastre supt no. 795 și s'au văzut de către Divan celi cuprinzătoare pentru famelile de Bulgari acei ce s'au adus de piste Dunări de către oștile împărătești și să află așăzați prin olăturile Basarabiei și după poroncă facăndu se urmare îndată s'au scris către d-lor dregatorii olăturilor Tomarovii, Ismail și Bender pe unde să știu că sunt așăzați aceste famelii bulgărești, poroncindu-și cu tărie că arătăndu-și pe la acesti dregători, rănduitul Zelo Nistorov să-l înlesnească și să-i dei tot cuviinciosul ajutorio la celi ci va arăta că are trebuința. Și deosăbit s'au poroncit ca și din parte dregătorilor pământești să să facă cuvincioasa îndemnări Bulgarilor acestora de a mergi în Rosăe să să lăcuiască în gubernie Hersonului. Și după poronca ce li s'au priimit vor faci întocma urmare.

Gavriil M. și Exarh.
Const. Balș logof
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

1810
Ioni 18

VII.

Cătră . . . . . Milaşevici Divanul Moldaviei.

Cu cinste s'au primit predlojănie înalt Ex.-v. supt no. 1931 şi s'au văzut de cătră Divan cuprinzătoare poruncă, ci s'au dat de cătră D-l. Ghn de infanterie mai marile comandir al armiei graf Nicolai Mihailovici Caminschi ca pe familiile de Bulgari ce sănt adusă de peste Dunări şi să află date supt purtare de grijă a d-lui sfetnic statului Coronele să nu să ei de la dănşii nici un fel de bir, sau să-i întrebuinţăzi la niscaiva havalele pământeşti.

Şi după poruncă s'au scris îndată porunci cu tărie cătră d-lor dregătării ţănuturilor şi a Basarabiei pe unde să ştiu ca să află aşezaţi famitiile acele de Bulgari nici de cum să nu cuteze a ceri de la dănşii vre o dari de bir, sau să-i supere la niscaiva havalele. Ci să urmezi întocmai după porunca mai marelui comandir.

Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

1810 Avg. 26.
Eşii

VIII.

Cătră . . . . . Vasilie Ivanovici, Divanul Maldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojănie înalt Ex-v supt No. 2863 insoţită şi cu copie de pe otcoşenie Domnului gheneral de infaniterie, mai marelui comandir al armiei graf Neculai Mihailovici Camenschi. Şi s'au văzut de cătră Divan toate cele cuprinzătoare, pentru familiile de Bulgari, acei ce sănt aduşi de piste Dunări, şi să află aşazaţi, unii în Valahie şi alţăi aice în Moldova între Galaţi şi între Reni. Care aflăndu-să aşezaţi cu apropiere de malul Dunării şi fiind îngrijări că ei pot să facă chip să să rădice, şi să triacă iarăşi piste Dunări, să să ducă înapoi, la lăcuinţa lor cea dintăi. Voinţa mai marelui comandir este, ca pe toţi acei Bulgari să să rădice de pre la locurile acele, şi să să mute, la vre un ţănut ma cu depărtare de Dunăre, unde aşezăndu-să printri cielalţi lăcuitori a Moldovvii, să-şi poată înlesni, şi aflare hranei lor cu lucrul ce vor face, şi să lipsască şi îngrijire, că pot a să întoarce, ca să triacă piste Dunări înapoi.

Pentru care cu cinste facem arătare înalt Ex-v., că socotinţa Divanului este, ca mutarea acestor familii de Bulgari, să să facă

la ţănuturile aceste, adică Orheiol, Soroca şi Hotinul, unde aşezăndu-să prin satele ce să vor socoti să să oranduiască şi osăbiţi cinovnici pămănteşti, care priimindu-i pe sama lor să să îngrijască a purta de grijă, ca să ste la locurile acele, pe unde să vor aşaza, şi să nu să înpräştie vreunii dintre dănşii. Insă va fi ştiut înalt Ex-v., că acesti Bulgari, a să rădica de pe la locurile acele, de pe unde să află acum aşezaţi cu cinovnici şi cu slujitori pămănteşti, şi să să ducă la ţănuturile arătate mai sus, unde să socoteşti, ca să să facă mutare lor chip nu este. Intăi, că ei la vreme aceasta fiind asupra ernii, trebui să să înpotrivască de a să rădica. Şi de să vor rădica, în drumul mergirei lor, trebui să facă chipuri să scape din măna cinovnicilor şi a slujitorilor pămănteşti, să fugă şi să se înpraştăe, care pe unde vor pute, căci Divanul dentr început, de cănd au început a să aduce aceşti Bulgari de piste Dunăre, după poronca ce au avut, au vrut ca să-i ducă să-i lăcuiască, mai înăuntru în Basarabie cu apropiere de Nistrul, şi îndestule poronci s'au trimis cătră dregători ca să-i săliască, să margă să să lacuiască la locurile cele mai cu depărtare în Basarabie, şi cu apropiere de Nistrul.

Dar ei înpotrivindu să nici într'un chip n'au voit a merge. Şi dar trebuinţa cere, dacă să va socoti de cătră înalt Ex v., rădicare lor şi ducere, păn la ţănuturile arătate, să fie poroncă, a să face cu comănzi oşteneşti, care ducăndu-i, păr la locurile arătate, să-i facă teslim în măna cinovnicilor pămănteşti, ca să-i aşezi prin satile ce vor socoti, şi să-i aibă în purtare lor de grij, păr la vreme cuviincioasă. Care aceasta găsindu-să cu cuviinţi şi de cătră înalt Ex-v. şi dăndu-să poroncă, pentru ca să să facă mutare lor, la ţănuturile arătate, va ave Divanul răspuns cu povăţuire cum să urmeze şi pentru ca să rănduiască şi cinovnicei pămănteşti, pentru ca să-i priimască şi să-i aibă în purtare lor de grijă.

Gavriil M. şi Exarh
Const. Ghica logof.
Iordache Roset Roznov. vist.

1810 Oct 21
Eşi

IX.

Cătră . . . . Vasilie Crasno Milasevici Divanul Moldaviei.

După porunca înalt Ex-v. prin predlojenie de supt No. 175, cercetănd Divanului pe tiitorii Basarabiei, s'au adeverit, că cu adevărat au cumpărat ei, de la armaşul Vasilachi dejmurile păinei Bulgarilor aduşi de piste Dunăre, în preţ de 4000 lei, care bani s'au şi dat numitului armaşu Vasilachi. Şi nu lipsăşte Divanul cu plecăciune a înştiinţa.

Balş logof. Iordache Roset
Roznovan vist.

1811
Ianuar. 24 Eşi

X.

Prea milostivului meu stăpăn Vasile Ivanovici.

După poronca ce cătră mine a înalt Ex-v. supt nr. 627, însoţită cu copiea săopşănii cei cătră înalt Ex-v. a D. G. Tucicov eu am trimis poroncă cătră ispravnic de Tomorova şi cinovnicul rănduit asupra stanţiilor cu fănu, ca din fănu vechio a stanţiilor de acolo să de spre întimpinare hranii dobitoacllor ce au aceli 426 famelii de Bulgari veniţi de piste Dunăre di parte această şi aşăzaţi de olatul Tomarovii, care făn să-l de după noima săopşănii D. G. Tucicov. Pentru care după datorie nu lipsăsc a înştiinţa, fiind cu ce mai adevărată cinste al înalt Ex-v. pre milostivului meu stăpănu plecata slugă.

Iordache Roset Roznovan
vist.

No. 154
1811 Febr. 18 Eşi
Es. sale D. sinat. Milaşevici.

XI.

Cătră . . . . Vasilie Crasno Milaşăvici, Divanul Cnejii Moldavvii.

Cu cinste s'au priimit predlojănie înalt Ex-v. supt No. 593 şi s'au văzut di cătră Divan ce cuprinzătoare hotărăre ce s'au dat de cătră stralucire sa D. Gheneral de infa(n)terie graf Neculai Mihailovici Camenschi mai marile comandir pentru fameliile de Bulgari ci sint

adusă de piste Dunăre di cătră oştile înpărăteşti şi să află aşazate în olatu Tomarovii, cum şi pe la alte locuri di pin prejur.

Şi pentru acele ce încă păr acum să află piste Dunăre supt apărare oştilor înpărăteşti, ca pi toţi să ridice şi să li ducă să-s lacuiască în ţara Novorosii. Dăndu-să epantasie aceasta asupra inspectorului cantorii carantinii Dubăsariolui D-lui a statului sfetnic Carpov şi după poroncă făcăndu-i urmare s'au trimis îndată poronci cu tărie di cătră Divan cătră toţi dregătorii ţinuturilor, pe unde sint ştiuţi că să află aceste familii de Bulgari atăt pentru ca să-s îngrijască a nu lipsi vreunii dintrănşii. Cum şi în vreme ci să va arăta Dn. sfetnic Carpov, sau oameni rănduiţi de cătră D-lui, spre rădicare fameliilor acestora să-i de tot trebuinciosul ajutorio, cum şi oameni pentru pază la drum păr la Nistru. Şi după poroncă să va face urmare.

Const. Balş logof. Iordachi Roset vist.

1811
Febr. 18. Iaşi

XII.

Cătră . . . . Vasilie Crasno Milaşevici Divanul Cnejii Moldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojănia înalt Ex.-v. supt no. 1595 şi s'au văzut de cătră Divan cuprinzătoare poroncă ce s'au dat de către Domnul ghenăral de infanterie mai marile comandir al armiei Mihail Larionovici Golinişcev Cutuzov, pentru Bulgarii acei ce vor voi să triacă din driapta în stănga Dunării să să aşăzi pe la raelile cetăţilor. Şi după poroncă urmăndu-sa s'au făcut de cătră Divan poronci cătră dregătorii olaturilor Benderiol, Akerman, Chilia, Ismailul, Tomoarova şi Hotinul, ca Bulgarilor acelora ce vor voi să vii de piste Dunăre spre lăcuinţi, să le arăte atăt locuri pentru sate pe unde să să aşăzi, cum şi locuri pe unde să-şi facă hrana trebuincioasă. Şi Intru nimică să nu să supere de cătră dregătorii pămănteşti, fiindcă purtare lor de griji are să fii asupra a osabiţi cinovnici ruşi ce să vor răndui asupra lor. După poroncă şi va faci urmari.

Iordachi Roset vist.

Aprile 26 Eşi
1811

XIII.

Cătră . . . . . Vasile Ivanovici Crasno Milaşeici Divanul Cnejii Moldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojăniea înalt Ex.-v. supt no. 1968 însoţită şi cu copiea de pe înştiinţare ce s'au dat de cătră D. gheueral de infanterie mai marele comandir al armiei Mihail Larionovici Golenisciov Cutuzov pentru familiile de Bulgari acele ce sint adusă de piste Dunări, şi acele ce sint să mai triacă din driapta în stănga Dunării. şi s'au văzut de cătră Divan cuprinzătoare poroncă, că purtare de griji a Bulgari lor acestora esti dată asupra D. adivăratul sfetnic a stătului Coroneli şi îndată s'au făcut poronci cătră d-lor dregătorii Basarabiei, ca întocma urmari să păzască şi întru nimică să nu să amestici nici să supere pe familiile aceste fiind că purtare lor de griji ari să fii de cătră cinovnici ruşi, ce au să fii supt povăţuire d lui sfetnic Coroneli.

Şi după poroncă să va urma.

Const. Balş logof. Iordachi Roset vist.

Maio 14. Eşi
1811.

XIV.

Cătră . . . . . Vasilie Crasno Milaşăvici Divanul Moldavici.

Cu cinste s'au priimit predlojăniea înalt Ex.-v supt no. 2652 şi s'au văzut de cătră Divan cerere ce să face de cătră D. sfetnic a statului Coronele ca să-i să de izvoade de numele Bulgarilor şi altor oameni aşăzaţi cu familiile lor, şi sănt aduşi din a driapta în stănga Dunării şi s'au pus cu lăcuinţa în Basarabia şi aice în Moldova.

Şi după poroncă îndată s'au scris poronci cătră d-lor dregătorii olăturilor Basarabiei, şi pe la ţinuturile acele a Moldavvii pe unde să ştiu că au mersu şi s'au aşăzat acele familii, ca să cerceteze şi să facă izvoade de numele lor şi cu arătare pe la ce locuri şi moşii să află aşăzaţi şi a cui anume sănt moşiile acele cari izvoade cum mai în grabă să le trimită aice. Şi viind izvoadile cerşute, să vor face în tălmăcire şi să vor triimite cătră înalt Ex.-v. după poroncă.

Balş logof. Iordachi Roset vist.

Ioni 18. 1811
Eşi.

XV.

Cătră . . . . . Vasilie Crasno Milaşevici Divanul Moldaviei.

S'au priimit cu cinste pledlojănie înalt Ex.-v. supt No. 3385 însoţătă şi cu copie, de pe otnoşănie glavnoi de jurstvă, şi cu izvod di familiile bulgăreşti ci s'au aflat lăcuind în tărgul Galaţ şi în sati Patarca şi Săbiţa de la ţinut Covurluiolui, şi din poroncă s'au fost rădicat ca să-ş ducă în Novorusie după hotărăre ci era făcută mai năinte. Şi s'au văzut di cătră Divan cuprinzătoare poroncă, a mai marilui comandir. Şi di cătră Divan îndată s'au triimis poruncă cătră d-lor părcălabii di Galaţi, ca întocma să urmezi şi cercetănd şi aflănd pi acei ci au cumpărat pojăjiile gospodăriilor sale, atăt feliol di pîine şi casă, şi cu ce preţ să-i îndatoriască pi toţi acie, ca să întoarcă înapoi, toate acele ce au cumpărat ei, şi cu acelaşi preţ cu care au cumpărat priimindu-şi banii lor de la Bulgari. Şi deosăbit s'au poroncit d-lor părcălabilor ca să li dei voe acestor Bulgari a trăi pe aceli locuri unde ei mai nainte au fost lăcuind

Gavriil M. şi Exarh
Balş logof
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

1811.
Ioli 29 Iaşi

XVI.

Cătră . . . . . Vasilie Crasno Milaşevici, Divanul Moldaviei.

Dela ispravnicu olăturilor Tomorovii s'au luat înştiinţare din 28 a trecutii luni Iolii, cu arătare precum că d-lui rotmistru Gripari rănduitul cinovnic asupra familiilor de Bulgari ce sănt adusă de piste Dunăre, şi s'au dat în purtare sa de griji, au dat înscris otnoşănie cătră acea ispravnicie ca să-ş de poronci ca de prin toate satile, pe unde vor fi lăcuind acei bejenari, să-ş rădice crăşmele cu băuturi ci vor fi pusă di cătră cumpărători, şi au triimisu aice. şi însuş ace otcoşănie, ca să-ş vază. Şi fiindcă acele familii de Bulgari să afla lăcuind prin toate satile Tomarovii, dacă va rămăne să ş rădice crăşmele cu băuturi a cumpărătorilor, apoi cu totu să prăpădeşte venitul cumpărătorilor ci pot a ave din osănda băuturilor.

Drept acea spre pliroforie înalt Ex.-v. iată să triimite însuș acesta otcoșănie a numitului rotmistru și după cum cu înțălepcioni să va socoti să-ș facă punere la cale spre a nu aduce această păgubire cumpărătorilor având și Divanul răspunsu cu povățuire cum să urmezi.

181u Avg, 10. Iași Iordachi Roset vist.

XVII.

Către . . . . . Vasile Crasno Milașevici, Divanul Moldaviei.

S'au primit cu cinste predlojănie înalt Ex. v. supt No. 3513 însoțită și cu copie di pe otnoșănie a D. Ghin. di infanterie, mai marile comandir Mihail Larionovici Goleniscev Cutuzov și s'au văzut di către Divan cuprinzătoare porunică, pentru familiile de Bulgari bejenari ci s'au adus de peste Dunăre, lăcuindu să pe moșiile pustie, a unora din boeri și mănăstiri ca din sămănăturile ce-ș vor fi făcut pi acele locuri pustii, de pi moșiile ci vor fi mănăstirești dejma obicinuită de a zace să nu să ea, iar di pe moșiile boerești dejma obicinuită di a zăce să-s ea di către stăpânii moșiilor numai în giomătate, iar în giomătate, cum și dejma aceae di pe moșiile mănăstirești deplin de a zăce a bejenarilor să-s lase pentru întă ire stării lor ci proaste, și di vreme ci este poronca mai marelui comandir Divanul va fi următor a da poruncile sale, spre a să face întocma urmare.

Insă fiindcă asupra acestii pricini a dijmilor cum și a altor asămine Divanul au primit report di la cumpărătorii veniturilor Basarabiei cum și arătau di la o samă din boeri stăpânii moșiilor pe unde să află locuind aceste familii de Bulgari precum că dintr'aceste urmări, li să pricinuește multă păgubirc prin raport supt No. 753 s'au făcut pre largu arătare pentru toate înalt Ex-v. Și fiind că atît cumpărătorii veniturilor Basarabiei, cum și boerii stăpâni acelor moșii cer punere la cale, pentru aceste, și pentrn ca să nu aducă și visteriei păgubire di veniturile Basarabiei, ci are a lua di la cumpărători Divanu cu plecacioni face rugăminte pentru toate aceli cuprinzătoare arătări ci s'au făcut prin reportul di mai sus arătat să aibă răspuns de punere la cale ci s'au făcut și cu povățuire cum să urmezi.

Iordachi Roset vist.

1811
Avgust 10 Iași

XVIII.

Cătră . . . . . Vasile Crasno Milaşevici, Divanul Moldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojănie înalt Ex.-v. supt No. 4063 şi s'au văzut di cătră Divan cele cuprinzătoare pentru 22 famelii bejenari din Bulgarii acii aduşi de peste Dunăre şi s'au aşăzat pe o moşie Carolie aproape di tărgul Huşii şi s'ar fi trăgănd în havalelele di cătră locuitorii de acolo. Şi după poroncă făcăndu-s urmare s'au triimis porunci di cătră Divan atăt cătră d-lor ispravnici di Falcio, căt şi pi la ceallalte ţinuturi şi olaturi, pi unde sănt ştiuti că să află aşezaţi acest fel di famelii de Bulgari, întărindu-să cele di mai nainte poronci ci li s'au dat, pentru ca nici di cum să nu cutez a faci ce mai puţănă supărare familiilor bulgăreşti, ci să urmez întocma după poroncile ci sănt date.

Sandu Sturza hatm
Iordachi Roset vist.

1811. Avg. 29. Eşi

XIX.

Cătră . . . . . Vasile Crasno Milaşevici, Divanul Cnejii Moldovii.

Cu cinste s'au primit pred. înalt Ex-v. supt No. 4732 însoţătă şi cu copie de pe răspunsul ce au făcut înalt Ex. v. d. gheneral de infanterie Mihail Larionovici Golenişciov mai marile comandir şi s'au văzut de cătră Divan toate cele cuprinzătoare asupra bejănarilor Bulgari, ce sănt aduşi de piste Dunăre, şi să află aşăzaţi unii în Basarabie, şi alţii la o samă din ţănuturi, a părţii e gios. Şi Divanul urmănd poroncii atăt de pe pred înalt Ex v. cum şi di pi copie răspunsului mai marelui comandir, şi de pi poronca acea, ce s'au dat la trecuta lună Aprilie în 26 supt No. 100 prin cărţile mai marelui comandir ce s'au dat la măna celor mai de frunte Bulgari' care copii însoţăte cu poronca Divanului s'au trimis către dregătorii atăt a olaturilor Basarabiei, cum şi a ţănuturilor, pe unde sănt ştiuţi că să află aceşti bejănari Bulgari, scrindu-li-să că înţălegănd cuprindere poroncii şi a hotărării ce este a sa urmă, pentru dănşii, să urmezi întocma. Şi nici pe bejănari să nu îndrăzniască, a-i supăra la slobozănie ce li s'au dăruit lor spre a nu fi traşi în dările şi havalelile pămănteşti, şi să le de pămăntul trebuincios pentru hrana lor şi a vitelor lor, cum şi să nu-i îngăduiască, a să întinde

la cele ce să atinge de cumpărătorii Basarabiei şi de stăpânii moşiilor. Ce prin mijlocire ofiţerilor rânduiţi asupra lor să-i supue ca să plătiască, veniturile cei din Basarabie cumpărătorilor veniturilor după contract. Iar cei din Moldova stăpânilor celor cu moşiile s'au poroncit dregătorilor ca să triimită şi izvoade de toţi bejănarii acei Şi viind izvoadile cerşute să va faci vidomostie de toţi, şi să va triimite cătră înalt Ex. v. după poroncă

Cont. Balş logof.
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

1811 Oct. 17 Eşi.

XX.

Cătră . . . . Vasilie Crasno Milaşevici Divanul Cnejii Moldovii.

După pred. inalt Ex-v ce s'au dat cătră Divan din 4 a trecătoarei luni Oct. supt No. 4732 pentru pricina bejănarilor Bulgari ce sânt aduşi de peste Dunăre, şi să află aşăzaţi unii pe olăturile Basarabiei şi alţii pe la o samă de ţănuturi. Scoţându-să asămine copie s'au triimis catră dregători poroncindu-li-să de cătră Divan, ca întocmai să urmezi poroncii înalt Ex. v. Şi prin arătare cătră ofiţerii cinovnici, ce sânt rânduiţi asupra lor să-i supue pe bejănari a nu să întinde la orânzile satelor cum şi să-s pleci la plata veniturilor cei de pe moşiile boereşti şi mănăstiieşti din Moldova stăpânilor celor cu moşiile. Iar cei din Basarabie cumpărătorilor Basarabiei. Acum dar de pe inştinţare ce s'au luat de la ispravnicul olatului Tomaroviei, de răspunsul ce i s'au dat de cătră d lui rotmistru Griparti, cum şi de pe inştiinţare ce au făcut ispravnicu de Codru, pentru un Bretoi Gheorghiu grec, orândatorio a moşii Şamailie din ţânut. Codrului, care numai pentru că au zăs Bulgarilor ce sânt aşăzaţi pe numita moşie Şamăilia că nu trebue să vânză băutură în sat, au fost rădicat num tul orândatorio şi dus la Ismail, unde s'au ţânut supt închisoare 12 zăle, de cătră numitul rotmistru. Facăndu-s asămine copii în tălmăcire şi alăturându-să aice să trimit cătră înalt Ex-v. spre pliroforie. Şi după cum să va socoti cu înţălepcione de către înalt Ex-v sa va pune la cale, având şi Divanul răspuns de urmare ce să păzască.

Const. Balş logof. Sandu Sturza hatm. Iordachi Roset vist.

1811 Noembr. 23 Eşi.

XXI.

Pre milostivului stăpăn Vasile Ivanovici.

Primind cu plecăciune prouncă înalt Ex-v· pre milostivul stăpăn din 30 Mart. supt No. 1401 îndată m'am îngrijit a să da poruncile Divanului cătră ispravnicii Basarabiei, că întru venire familiilor bejănarilor ce au năzuit de peste Dunăre, luând de la pristavii ce vor fi asupra lor înştiinţare de numărul fameliilor şi sufletilor fieştecărie famelii şi a vitelor fără nimică prelungire aşăs îndată să le arăte locuri pentru sămănături şi să le dea pământuri slobode, ferind pământurile sămănăturilor celor vechi lăcuitori. Asămine porunci s'au dat şi cătră stringătorii veniturilor Basarabiei, ca şi ei să urmeze întocma, slobozind pământuri dup unita îngrijire cu dregătorii, îndată ce vor arăta pristavii numărul familiilor, şi luându-şi mai în urmă din rodul sămănăturilor, zăciala ce obicinuită. Şi aceste porunci trimeţându-se, n'am lipsit a face răspuns şi visocorodiei sale sfetnicu statului şi cavaler Bein la adresarisire sa, după porunca inalt Ex. voastre către mine, trimeţând însă cătră d-lui Bein, şi o copie a reportului ispravnicilor de Greceni, pentru cele ce urmiază bejănarii, atingându-să şi de pământurile lăcuitorilor vechi, pricinuind şi alte strămtoriri, ca să-ş îndrepteză aceste prin chipurile cuviincioasă cu porunci către pristavi. Căci întracest chip, pământurî slobode să vor da bejănarilor în cuprinsul Basarabiei din locurile care sint a ocărmuirii. Spre aceasta n'am lipsit a face şi răspuns, fiind cu toată cinstea şi plecăciune.

Inalt Ex v milostivului stăpăn plecata slugă

Iordachi Roset vist

No. 254
1812 Apr. 4 Eşi

XXII

Cătră . . Vasile Ivanovici Crasno Milaşevici, Divanul Cnejii Moldaviei

Ispravnicii olatului Ismail şi Tomarova triimit înştinţări aice impreună şi cu doâ izvoade de toţi bejenarii de piste Dunăre ci s'au aşăzat cu lăcuinţa în Basarabie prin ce sate anumi sănt şi căte famelii şi suflete care izvoade li s'au trimis de cătră pristavii bejenarilor d lui căpit. Minion. După care cere dela acestă ispravnicii şi indestulare lor de pământ, atăt pentru a lor hrană, căt

și a dobitoacelor ci au. Alaturând dar aice copie după aceste izvoade nu lipsăști cu plecăciune Divanu a face știut înalt Ex v, ca cerire d lui capit. Minion pristav bejenarilor, după poroncile Divanului date dn mai înainte ispravnicilor Basarabiei spre îndestulare bejenarelor și de pământ pentru hrana lor și de păşunat dobitoacelor să urmiază întocmai precum și însuși isprav. prin înștiințările ce trimit încredințează. Cu toate aceste și acum dă iznoavă li s'au mai scris ca să urmezi întru această poroncilor de mai înainte, fără să ș arate ce mai mică nemulțămire de ne îndestulare bejenarilor că să vor învinovăți.

Gheneral maior Catargi. Const. Ghica logof. Const. Balș logof. Iordachi Roset vist·

Maio 9
1812

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial — Chişinău.

de Const. N. Tomescu

Rînduiala pentru cei ce vin la cinul călugăresc.

Gavriil, cu mila lui Dumnezeu, a prea sfîntului îndreptătoriului Sinod cilen şi al aceluiaşi în Moldavia, Valahiea şi Basarabiea exarh şi cavaler.

Cătră toţi proestoşii mănăstirilor, celor ce să află în Moldavia, Valahiea şi Basarabiea, arhimandriţi, igumeni şi nacialnici, şi cătră toată tagma călugărească.

Arhipăstorească blagoslovenie.

Din multe dovezi ne-am încredinţat. A. Cum că într-aceste Ţări, nacialnicii mănăstirilor au fost priimind, şi priimesc poslușnici ori de unde, şi fieşte ce oameni, fără de nici o cercetare, de au mărturie că sînt oameni slobozi: şi uneori încă şi robi ne ertaţi şi ostaşi fugiţi, asemenea oameni căsătoriţi, spre a-i călugări. B. Cum că unii igumeni sau nacialnici călugăria pe ai săi poslușnici cînd voia, fără de a săvîrşi cea legiuită de trei ani ispitire, nefiind încă destul încredinţaţi pentru plecarea lor la acest feliu de viaţă. C. Cum că mulţi din călugări să mută şi acum să mută din mănăstire în mănăstire fără de nici o binecuvîntată pricină, numai după a lor plăceri, măcar că după canonul sfinţilor Apostoli 72, a toată lumea a 4 sobor canon a 4 este oprit a priimi la slujba Bisericii, robi fără de voia stăpînilor săi, ce să înţelege atît pentru cei ce vin la viaţa călugărească, cît şi pentru toţi cei ce sînt ne ştiuţi, şi nu aduc mărturie pentru sineşi. Iară pentru cea de trei ani ispitire al aceluiaş 1 şi al 2 sobor, care au fost în Ţarigrad în biserica sfinţilor apostoli, canonul a 5 zice: Nimene să nu să învrednicească a primi shima călugărească, pănă nu să va ispiti trei ani, şi pănă nu să va afla vrednic. Pre cum pentru cei ce să mută din mănăstire în mănăstire, a patrulea sobor a toată lumea canon al 4 porunceşte aşa: Fieştecare monah să fie

supus episcopului său și din mănăstire fără de voia lui să nu iasă, și a celui întîiu și al doilea sobor, celui ce s-au făcut în Țarigrad în biserica sfinților apostoli, canonul a 4 este acesta: Dacă un monah dela mănăstire fugind și sau într-altă mănăstire ca să șază va intra, sau în mirenesc lăcaș să va sălășlui, însuși el și cu cel ce l-au priimit să se afurisască. Deci pentru aceea și Noi hotărîm și spre împlinire tuturor de obște poruncim:

A. Ca de acum înainte nici un proestos a mănăstirii sau nacialnic schitului să nu cuteze a priimi nici de cum la mănăstire poslușnic pe nimene, fără de mărturie înscrisă, cum că el este slobod, necăsătorit, ne încurcat în datorii și în judecăți, și într-alte lumești buclucuri și nici la vreo slujbă sau la vreo dajdie nu este supus.

B. Ca și ce n-au nici o pricină, nu mai înainte să se călugărească, până a nu trece trei ani de zile în ispitire, însă și atuncea nu îndată să se călugărească, ci să se trimită la arhiereul eparhii arătare înscrisă, din ce vreme au întrat poslușnic în mănăstire, de unde este, de ce vîrstă, și ce învățătură ori meșteșug are, alăturînd și mărturiea duhovnicului mănăstirii și a altor frați ieromonahi, pentru purtarea lui în vremea ispitirii, și de este vrednic a să călugări, și atuncea după ce i să va arăta temeiul călugăriei, adecă a făgădui lui Dumnezeu și a păzi mai cu deadinsul aceste trei fapte bune: ascultarea până la sfîrșitul vieții de mai marii săi, sărăciea cea de bună voe și curățenie sufletească și trupească până în sfîrșitul vieții, și toate alte monahicești podviguri după așăzarea sfinților părinți, luînd dela arhiereul eparhii blagoslovenie, să să călugărească după cinul bisericesc în mantie.

C. Să să păzască ca călugării fără de binecuvîntată pricină și fără de știrea nacialnicului, nici de cum să nu iasă din mănăstire, și prin lume să nu să preumble, mai ales din mănăstire în mănăstire să nu să mute, fără voia nacialnicilor, și atuncea cu blagosloveniea arhiereului eparhiei: Și aceste ponturi, ca unile ce să întemeează pe pravilele sfinților apostoli, și a sfintelor soboară, păstorește poruncim să să păsască neclătit, iar cei ce nu le vor împlini ca niște protivnici a bunii rînduieli, și a sfintei Biserici, vor cădea în legiuita canonisire, după pravilele sfinților părinți.

S-au dat în Iași la anul 1808, luna lui Noembrie 26.

(Dosar nr. 14/1808).

In legătură cu testamentul mitropolitului Grigorie Ierapoleos.

Mitropolitul decedase în 1826, îngropat fiind pe loc în Chișinău. A lăsat și ceva avere. Prin testamentul său prevăzuse ca executor și administrator pe un oarecare grec Sterie Xidi din Nijni. Acesta se plînge după mai multe luni că nu-i pus în dreptul testamentar, pentru motivul că testamentul nu-i scris pe hîrtie timbrată și nu s-au achitat și alte dări; el cerea procurorului gubernial al Basarabiei să ordone judecătoriei civile a grăbi formalitățile, iar poliția Chișinăului să reție taxele datorate, la predarea averei. Insă cum se tot întîrzia, a fost nevoit să achite personal, după calculul secretarului judecătoriei, taxele cuvenite de 120 ruble hîrtie, 2233 lei, 52 aspri și 10 ducați olandeji. Averea rămasă era depozitată la poliție, în loc deschis, în vînt și ploaie, iar sumele împrumutate gata a se pierde prin prescriere, împlinindu-se 10 ani de așteptare.

Curînd, trei persoane din Iași, unde se aflau «săneturile de datorie», un ierodiacon Ghedeon, Const. Mițara și Ziso Leporiț, ce aveau «a lua din dieata răposatului», ca moștenitori, declară că epitropul «au făcut bancrut la Chișinău», că Sărghie Paleov e adevărat nepot răposatului, și cer socoteală epitropului de banii ce a găsit la răposat, de cei ce a strîns dela datornici și în locul lui «să-s rănduiască alt epitrop la Eși».

Nepotul Paleov veni în 1828 dela Moscova să ridice partea de moștenire pentru mama și sora sa: 20 mii lei, iar pentru el un ceas de buzunar de aur în valoare de 250 ducați olandeji.

(Dosar nr. 115 1827).

Geamii turcești prefăcute în biserici creștine.

Armatele rusești la 1810 ocupaseră cetatea Brăilii. Cu acest prilej, comandantul suprem al armatei din Moldova, cneaz Bagration, a dispus în Martie, ca o geamie turcească, dintre cele existente în acea cetate, să fie transformată în biserică armenească și dată în sama împuternicitului arhiepiscopului armean Grigorie. Iar pentru așezarea și traiul armenilor, să li se destineze în cetate o mahala sau un raion separat, din pricina rînduelilor și a obiceiurilor lor deosebite, în care mahala poate și arhiepiscopul Grigorie să-ș aleagă casă pentru reședința arhierească.

Pe de altă parte, și generalul maior Bulatov dispusese. 1. ca biserica armenească din Focșani, ocupată ca depozit cu materiale de rezervă ale antreprenorilor de spitale, să se curețe, eliberîndu-se pentru slujbele dumnezeești; 2. casa executorului testamentar al arhiepiscopului Ștefan Boroncev să să destincze atît pentru locuință arhiepiscopului Grigorie, cînd va veni în Focșani, cît și pentru păstrarea obiectelor și a lucrurilor bisericești.

In cele din urmă s-au propus trei giamii din Brăila. spre a fi transformate în biserici creștine, și anume: giamia *Lazasca*, devenind biserică rusească—soborul, cu hramul Vovidenia, cu loc de 100 stj. în lung și 46 stj. în lat și cu 25 prăvălii, unele deșarte, cîrciumi, croitorie și un «mare trahtir a lui Mavroghene Vodă—cafenea»; a doua geamie, *Ciardî Djemesî* a fost transformată în biserică grecească, cu hramul sf. Troiță, avînd împrejur loc 77 stj lungime și 35 stj. lățime, cu 23 prăvălii, între care și «hanul de piatră cu 31 odăi înlăuntru» și «casele a lui chiuciuc h. Ali aga i Osman àga Deliomer oglu, care case sînt pă locul bisericii cei vechi a sf. marilor Voevozi, zidite de numiții turci, și de acum nainte să fie conac al prea sfințitului episcop al Buzăului»; toate prăvăliile depe lîngă ambele geamii, produceau vistieriei venit anual de 404 cervonți; și geamia *Gupteară*, sau Ambară, așezată jos la malul Dunării, prefăcută în biserica sf. ierarh Nicolae, pentru armeni, avînd 11 prăvălii. In fine, tot în acea parte se afla «un loc pă care au fost biserică din vechime, să vedi și piatra pă care au fost sf. Prestol; s-au călcat de arătații turci»; pe acel loc la 1810 se aflau 4 case locuite de turci și 2 de creștini. Aceste proprietăți au fost catalogate de anumiți delegați și marturi.

Generalul graf Camenschi a stabilit însă că cele 11 prăvălii n-au aparținut nici cînd geamiei Gupteară, deaceea îs ocupate de spital, proviant și arsenalul armatei; la fel și casele lui Ali aga și Osman aga n-au fost niciodată bisericești, ci ale unor particulari. Astfel, din toate proprietățile amintite și propuse a fi destinate noilor biserici creștine, generalul «au întărit spre ajutor ul bisericilor din oraș 12 dughene, ce sînt sub nr. . . ca să fie de acum înainte acareturi bisericești [6 pentru biserica rusă și 6 pentru cea grecească] și din veniturile acestor acareturi să se facă parte și pentru biserica cea armenească... și să se aleagă trei epitropi sau

purtători de grijă acestor acareturi, unul din partea bisericii rosienești, al doilea din partea bisericii grecești, al treilea din partea cei armenești...»

(Dosar nr. 38/1810).

Cimitire la margeni de tîrguri.

Lt. colonelul Tihanovschi, comandantul Iașului, comunică dicasteriei exarhale a Moldovei, la 1810, că «au văzut la Biserica ce de sobor a sf. ierarh Nicolae, fiind săpată o groapă spre îngropare mortului, era scos afară un cap, mațele și oase...»

Ca urmare, s-a repetat dispoziția exarhală de mai nainte «ca preoții cei de pe la enorie să nu mai îngroape de acum trupurile cele moarte pe lîngă bisericile ce să află în orașul Iașii, ce să-s facă îngropări la țăntirimurile cele rănduite...».

(Dosar nr. 67/1810).

Clopote pentru mitropolia din Iași.

La 13 Iunie 1810 exarhul Gavriil scrie comandantului suprem, graf Camenscki, că «mitropolia n-are clopote nu numai cît bisericile orașului, ci nici cît la bisericile din satele sărace», și-i cere 4 tunuri de aramă, din cele luate dela Turci, ca să le transforme în clopote. Pe de altă parte, mitropolia e și săracă, n-are sumele necesare. Camenski a dispus să se dea 2 tunuri luate dela Silistra; iar după două luni, din ordin imperial, mai trimite alte 3 tunuri dela Ruşciuc.

(Dosar nr. 108/1810).

Registrele mitricale la biserici.

In urma înțelegerii între prezidentul divanurilor Cușnicov cu mitropolitul și exarh Gavriil, s-au intodus la Septembrie 1808 și și în «toate bisericile din orașele și satele ce sînt în țările Moldaviei și Valahiei metrici ca să treacă întrînsele numele tuturor celor ce să nasc, parte bărhătească și fămeească, a celor ce să botează, să cunună și mor».

(Dosar nr. 10/1808).

Antimise vechi în Chilia și în Basarabia.

Protopopul oblastiei Basarabiei, protoiereul Teodor Maleavinschi, cu ocazia vizitării bisericii sf. Nicolae din orașul Chilia și a lucrurilor din ea, la Februarie 1810, a găsit «ascunse în lăzile veșmîntăriei 40 sf. antimise, unele avînd sf. moaște, altele nu»; acestea fiind trimise la Chișinău, din ordinul exarhului s-au dat «la veșmîntăria *moldovenească* a mitropoliei». Deci, antimisele toate erau dela vlădici moldoveni.

(Dosar nr. 57/1810).

Acelaș protopop Maleavinschi raportează că «în unele biserici din Basarabia sunt sf. antimise de pînză foarte uzate și fără însemnarea cînd anume și pentru care sat și biserică s-au dat»; ele erau scrise în l. greacă și moldovenească. Și se alăturează un tablou cu numele a 21 biserici, ale căror antimise vechi trebuesc schimbate, adecă: 3 în ținutul Acherman (sf. Ioan din oraș, Corcmaz și Căușani), 7 în ținutul Căușani (Purcari, Olănești, Cîrnățeni, Feștelița, Talmaz, Ermoclia, Apaci și Cenac), 3 în ținutul Benderului (Bulboca, Zaim, Hagimus), 3 în ținutul Tomarov (Brînza, Colebaci și Barta), 2 în orașul Ismail, 1 în Chilia veche. Eclesiarhul mitropoliei lașilor, ieromonah Inochentie, a fost îndatorat la Octombrie 1810 să pregătiască noi antimise, ce s-au semnat de exarhul Gavriil.

(Dosar nr. 68/1810).

Inființarea unei noi eparhii pentru Armeni.

La 23 Aprilie 1830 țarul Rusiei a decretat: «Găsind că s-a mărit numărul armenilor, trăitori în cuprinsul împărăției noastre, în deosebi în Nahicevan, Grigoriopol, Carasubazar și în alte orașe din Rusia Nouă și Basarabia, și că pentru o bună administrare duhovnicească a lor e neîndestulătoare o singură conducere eparhială, existentă pîn-acum în Astrahan, ordonăm să se înființeze o nouă eparhie armeană sub denumirea de Nahicevană-Basarabeană, adăugîndu-i toate bisericile de această confesiune ce se găsesc în Sanct-Petersburg, Moscova, în guberniile Rusiei Nouă și în oblastia Basarabiei. Ca titular al acestei eparhii preagrațios poruncim să fie arhiepiscopul Gruziei Nerses, eliberîndu-l din slujba sa de pînă acum».

Comunicat sub nr. 26321 din 8 Mai 1830.

(Dosar nr. 6938/1830).

Mănăstirile şi slujitorii bisericeşti în Muntenia la 1810

Din raportul exarhului şi mitropolit Gavriil către Sinod, nr. 286 din 3 Mai 1810 rezultă că atunci în *Ţara Romînească* erau: 142 mănăstiri şi schituri naţionale, 63 mănăstiri şi schituri închinate la diferite locuri peste graniţă, 3103 biserici de mir, 4 arhierei eparhioţi, 10 arhierei fără scaune, 42 arhimandriţi, 41 igumeni, 242 ieromanahi, 61 ierodiaconi, 514 monahi, 48 ascultători, 6149 preoţi, 2891 diaconi, şi 6206 slujitori bisericeşti acum din nou numiţi. In total erau 16305 persoane, afară de copiii preoţilor şi ai slujitorilor bisericeşti.

(Dosar nr. 70/1810).

Setea de învăţătură.

La 1810 un monah din m-rea Japca—jud. Orhei ruga astfel:

«Prea cuvioşiei tale cinstite arhimandrite al cinstite conţestorii sf. mitropolii.

Jeluind mă rog ca să să facă blagoslovenie a întra spre pedepsire în cinstita şcoală spre învăţătura cărţi greceşti, pe carea o am şi deprins puţin mai dinainte.

Şi rămîn smerit întru Domnul! Manoil monah».

Scrisul e propriu.

Curînd acesta, avînd bună certificare dela igumenul Nicandru al Japcei, e învoit să plece la sf. munte «să aibă pace».

(Dosar nr. 71/1810).

Din suferinţele clerului romîn în 1809 sub ocupaţia rusă.

Episcopul Nectarie al Rîmnicului raportează mitropolitului Dositei al Ungrovlahiei şi acesta exarhului Gavriil la Martie 1809, înnainte cu 11 zile de sf. Paşti, între altele: «unde să găseşte preot prin sat sau duhovnic sau măcar vătăşăl? din pricina că s-au luat cu atîte bătăi şi cazne nepomenite toţi preoţii cu carăle lor şi cu vitele lor şi sănt duşi la Slatina pentru căratu zahirelii la Bucureşti». Iar în alt raport adaugă că înşişi ispravnicii de Vîlcea şi Romanaţi «au luat carele nu cu cumpătare, ci în mod tiranic, cu bătăi, prigoniri şi cu alte asemenea mijloace, şi chiar dela soţiile şi copiii lor în toată ziua la mine acasă nu văd şi nu aud

altceva decît tînguirea preoților, ranele lor, mîini și picioare fărîmate, capete sparte; această dureroasă privelişte cui nu-i produce jale... Toate-s călcate în picioare, toate-s nimicite și defăimate! rămîne numai ceeace se răscumpără pe bani. Preasfinția voastră! Eu îmi împlinesc datoria, vă vestec de acestea, și cum va hotărî cugetul prea sfinției voastre, căci preoți în veşminte sfinte sunt scoși dela dumnezeeasca liturghie, fapt ne mai auzit, și-s trimiși cu carele lor la Slatina. Urmează deci să se închidă bisericile lui Dumnezeu în aceste sfinte zile.. ».

Asemeni grele jăluiri, exarhul le cumunică încopie prezidentului divanurilor din Principate Cușnicov și mai adaugă în comunicarea sa, între altele: din ele «veți vedea că suferințele aduse preoțimii din aceste provincii, în deosebi din Valahia, de funcționarii civili și mai ales de subalternii ispravnicilor, întrec orce măsură și răbdare. Fapt ne mai auzit, ca ispravnicii să-și permită nu numai să îngreuieze pe slujitorii sfinți ai bisericii ortodoxe cu tot felul de contribuțiuni județene în rînd cu sătenii, dar să fie și bătuți și chinuiți atît preoții cît și soțiile și copiii lor, și chiar îmbrăcați în odăjdii, să fie scoși dela slujbe și puși la căruțe. Aceasta nu numai că micșorează prestigiul de care trebuie să se bucure biserica în împărățiile ortodoxe, dar atinge și cinstea armatei ortodoxe ce apără biserica cea sfîntă; poate că acești nechibzuiți ispravnici fac intenționat asemenea fapte rele în vremea de acum ca să răciască în inimile poporului și a preoțimei dragostea față de armata rusească... să fie scoși din slujbă, căci întrucît n-au avut bunăvoință și respect față de religia ortodoxă, cum ar putea ei să mai aibă credință în îndeplinirea serviciului lor către țară și interesele împărăției? Și apoi s a mai aflat că aceste apăsari le fac nu din neapărată necesitate, ci din lăcomie și corupție, deoarece preoții, cari li-au dat bani, au fost lăsați în pace, după cum mărturisește episcopul Rîmnicului».

Pentru liniștirea preoților, mitropolitul Gavriil a răspuns mitropolitului Dositei după cîteva zile că a cerut prezidentului «diafăndevsărea preoților și răsplătirea celor ce să ating de cinul bisăricesc, făcănd răs și bajocă[ră] de dănșii, și exelența sa au făgăduit că a trimite poroncă la cinstitul Divan al Valahiei ca să să dee strașnică poroncă către toți ispravnicii și ocolași să nu să atingă nici de cum de cinul bisericesc nici cu un fel de havalele

și porunci. Iară ispravnicii dela ținutul Vîlcea și Romanațul, ca unii ce mai multă tiranie au făcut preoților, să fie lipsiți de isprăvnicie și mai mult să nu fie rînduiți nici la vre o slujbă...».

(Dosar nr. 69 1809. Știri despre asemenea suferinți sunt și în nr. 4/1929 pag. 67 al acestei reviste).

Igumenia m rii sf. Nicolae din Botoșani.

Această așezare mănăstirească era închinată patriarhiei de Antiohia și-i servia ca metoh în țară. In 1808, în locul vacant de igumen al metohului, divanul cnejiei Moldovei a numit pe un arhimandrit Iosif. Iar patriarhia nu l-a recunoscut. Și în loc îl trimite în toamna 1808 pe mitropolitul Edesei Serafim cu gramatele canonice dela mitropolitul Nicomidiei, patriarhul Antiohiei și chiar dela patriarhul icumenic dela Constantinopol. Divanu, sub iscălitura veliților boieri: Costachi Ghica logofăt, Constantin Balas logofăt, Nicolai Balas logofăt, Grigorie Sturza fost vistiernic, Sandulachi Sturza hatman și Constantin Balșuca vornic, declară că «preosfințitul Edesei are cuvîntul dreptății... cînd însă intru aceasta nu vor fi alte opriri mai politicești, care nu sănt cunoscute Divanului. Lasă dar Divanul socotința aceasta la păstorească hotărăre preosfinției tale, fiind bisericească întămplare», adecă a mitropolitului exarh Gavriil. Acesta pune următoarea rezoluție: «Fiind că atît cinstitul Divan a cnejii Moldavii, cît și însuș Prezidentul excelențiea sa senatorul și cavaler Serghii Cușnicov au dat socoteala sa ca preosfinție sa Mitropolitul Edesii Serafim, ce este al scaunului patrierșii Antiohii să se protimisască a fi igumen la mănăstis-tului Nicolae dela Botoșani, care este metoh a patriarșii Antiohii, a. pentru că cel întîi orînduit igumen arhimandritul Iosif dela patriarhul Antiohii, ori dela plirexusiul epitrop a patriarhului nu-i întărit, b. preasfinția sa mitropolitul Edesii Serafim este trimis spre a priimi igumeniea mai sus numitii mănăstiri cu adevărate scrisori, pentru care dar și de către noi să orînduește a fi proestos în numita mănăstire, însă întorcînd toată cheltueala numitului Ioasaf arhimandrit ce au fost orănduit mai nainte la numita mănăstire».

1808 sept. 20 zile.

Gavriil Mitropolit și exarh.

(Dosar nr. 17/1808).

Peregrinarea unui monah.

Cantora exarhicească din Iaşi a raportat acestea către mitropolitul Ungrovlahiei Ignatie „şi în Moldavie al Exarhii epitrop". 1810 Aprilie 19.

La 4 zile acestui Aprilie, au adus la această cantora pe un fără treabă umblînd, ieromonahul Isaie Carpuzan, carele prin cercetare ce i s-au făcut au arătat că el iaste născut în Moldova la satul Teţcani, în ţănutul Orheiului din părinţi mazili, anume Carpuzan, şi fiind copil, după ce au învăţat carte moldovenească, l-au dus părinţii la mănăstirea Solca, unde la anul 1775 Iune 29 zile au priimit cinul călugăriei, apoi la anul 1785 prin egumenul aceştii mănăstiri Vartolomei din poronca mitropolitului Gavriil, arhiereul Anania Sevastias l-au hirotonisit ieromonah, dăndu-i şi adeverinţă la mănă. După aceea cănd nemţii au stricat mănăstirea Solca (fiind în cordon), au eşit la eparhia Romanului şi primit de eparhialnicu episcop Antonie, au fost rănduit la mănăstirea Prala, unde trăind şasă ani ţădula hirotonii sale au pierdut. Pe urmă au mers la mănăstirea Slatina şi dela egumenu Macarii ş-au scos mărturie, cu care la anul 1799 au luat altă ţădulă dela mitropolitul Veniamin, fiind atunce episcop Romanului, cu care ţădulă umblănd din loc în loc fără statornicie, la schitul Armăşoaie au pierdut şi aceasta din urmă ţădulă. Acum dar după multe fără rănduială plimbări şi viind la Iaş nu numai fără pasport, ce şi fără riasă, umbla pela crîşme şi pela uliţe facănd feliuri de scandele.

Drept acee, spre a depărta dela acest Isaie prilejurile prihanelor şi a l înfrîna despre unile ca aceste urmări, în această exarhicească cantora s-au hotărît: 1. ca unul ce nu are îndreptări de hirotonie, să rămîe monah prost. 2. spre pocăinţa lui să să tremeată pre el la mănăstirea Niamţului pe totdeauna supt purtare de grije a stareţului, unde făcînd poslușanie, să fie în rănduł fraţilor şi a 3. ca pentru o vederat necuvioasă urmare acestui Carpuzan să fie dator stareţul a-i da un cuvios duhovnic, carele cu sfătuirile cele de folos să-l aducă la pocăinţă şi îndreptare vieţii...

Mitropolitul Ignatie a aprobat toate propunerile.

(Dosar nr. 59/1810).

Nerespectînd pecetluitul mitropoliei.

Un maior Cazimir Cirispolcago din armata rusă, aflîndu se în satul Călinești, ținutul Hotinului, a cerut preotului să-i cunune «din slugile sale un moscal cu o moschiciță», dar fără «să ia peciul mitropoliei, zicînd la Rosiea nu iaste acest obiceiu de a să lua peciu. Apoi cu poruncă au făcut pi preot de i-au și cununat». Maiorul i-a dat «30 par: după regula noastră rosienească, și eu nu l-am poftit să le dee cununie». S-a pornit o anchetă.

(Dosar nr. 28/1810).

Genneralul maior Catargi intentă cerere de judecată, ca să dovediască dreptul său de stăpînire cu acte dela biserica Bucovinei asupra a trei moșii din raiaua Hotinului: Cobîlceni ajunsă în stăpînirea logofătului Constantin Balș, Belicăuți a vistieriel și Văscăuți a lui Costache Flondor. Dela judecata aceasta în Divan, președintele îl recusă pe Balș, membru divanit.

(Dosar nr. 4145/1812).

«Antoine de Mesaroche, maitre françoise» a cerut la Septembrie 1808 să treacă dela «legea catolicească» la cea ortodoxă, și i s-a admis, catehizîndu-l protoiereul P. Cunițchi.

(Dosar nr. 18/1808).

Arhimandrttul Chiril dela Consistorul duhovnicesc din Iași capătă la 31 Iulie 1810 dela Sinod o cruce aurită cu lanț.

(Dosar nr. 144/1810).

Mănăstirile și preoții de mir din Moldova, după îndemnarea exarhului Gavriil, au strîns suma de 76.640 lei pentru a ușura «trebuința zaharelii ce să cere dela cnejia Moldovii». Ca urmare, împăratul Alexandru I «cu deosebire primind această userdie» i-a mulțămit exarhului prin rescript imperial în Februarie 1810, care s-a adus apoi la cunoștința episcopilor, clerului și populației în ambele principate, slujindu-se și Te-Deum pentru sănătatea împăratului.

(Dosar nr. 19/1810).

Trimişil m-rii Neamţului în Rusia, ierom. Pahomie şi shimonahul Ioan, au comandat la Chiev un sfeşnic mare şi cinci candele pentru biserică, achitîndu-le 90 ruble şi 80 cap. După un an, ne primind aceste lucruri, starețul cere paşaport pentru ieromonahul Ioanichie şi Gherasim, ca să meargă ei la Chiev să vadă ce s-a întîmplat, să le ridice, şi totodată să mai cumpere diferite obiecte bisericeşti şi cazane mari pentru bucătărie.

Paşaportul li s-a eliberat pe 3 luni pînă la Decembrie 1810.

(Dosar nr. 2/1810, fila 91).

«Acest preot anume Ilie slujitoriu la biserica sf-tului Dimitrie de aici din tîrgu Huşii, avînd dorinţa a merge la Chiev spre închinarea sfintelor moaşte, împreună cu alţi creştini închinători, carele fiind de aicea în Huş ştiut, i s-au dat dela noi această încredinţare cu care să-ş poată scoate paşport de drum. 1810 Iulii 25. Meletie episcop Huşului».

Iar în luna Octombrie 1810 un paşaport îl cerşeşte şi monahiea Mariea Miea din schitul Călături, eparhia Huşilor, în acelaş scop.

(Dosar nr. 2/1810, filele 71 şi 119).

In ziua încoronării împăratului Alexandru I, 15 Septembrie din anul 1810, armatele ruseşti au cuprins cetăţile Ruşciucul şi Giurgiul din mîna Turcilor. Giurgiul s-a realipit la trupul Valahiei. Bisericile din această cetate şi din satele raielei ei s-au dat sub cîrmuirea mitropoliei Ungro-Vlahiei şi acolo se aflau: 5 biserici, 3 preoţi, 11 cîntăreţi, 4 ţărcovnici. 13 copiii lor, 1000 de case, 2268 parte bărbătească, 2296 parte femeească, amîndouă părţile 4504, «care număr s-au aşăzat în extractul prinţipatului ţării».

(Dosar nr. 6/1810).

Jeluesc pentru supărările ce tragem de cătră trecători oşteni ce trec în sus la Hotin... şi pentru aceşti ce s-au aşăzat la ernatic... un căpitan cu tot calabalicul său în casa me s-au aşăzat, unde sănt pre strămtorat şi supărat, neputînd căuta şi puni la cale în vreme ce să cer slujbile ce ni vin din poronca preaosf. nostru stăpăn, fiindcă nu pot lăsa oşteanul sărgur cu copiii şi cu

preoteasa în casă, că dacă ceva mi s-a întâmpla pe urmă nici un folos de nicăiure nu vom lua, văzînd şi pre la alte locuri întâmplările ce s-au întâmplat»...

scrie protopopul Gheorghi de Dorohoi ca şi Atanasie din Herţa.

(Dosar nr. 4 1810).

Stareţul m-rilor Neamţu şi Secu, arhimandrit Ioan, împreună cu Mardarie duhovnic, Silvestru duhovnic şi nacialnic Secului, Victor duhovnic, ierom. Ioanichie eclisiarh şi Irinarh ierom. casier, toţi semnînd rusește, fac o mijlocire, tot în l. rusă, către exarhul Gavriil la August 1810. Aici arată că încă de 35 ani în urmă, după venirea lui Paisie dela Dragomirna la Secul şi Neamţ, s-au trudit călugării să recolteze grîne ani de-arîndul pe locurile lor muntoase şi reci, dar zădarnic, ei aducînd grîul pentru prescuri în cele 11 biserici şi pentru hrana soborului de peste Prut. In acel an, venind la hram oameni evlavioşi dela Chişinău, s-au oferit să dăruiască grîu pentru mănăstire, ca şi alţii de pe Prut, cari au făgăduit la fel. Acum soborul roagă să se elibereze paşaportele ca monahul Ilarion să vină la Prut în diferite sate din judeţul Iaşilor, iar monahul Teona la Chişinău şi Chilia să adune grîu şi peşte, pe terwen de 3 luni

(Dosar nr. 2/1810 fila 86).

Platon monahul din Ţara Romînească, avînd tată călugăr bătrîn «peste Olt la episcopia Craiovei», venise de 7 ani, în Moldova, slujind la Mitropolie, iar acum în m-rea Neamţ, are pasport să meargă a-l vedea pe tatăl său.

(Ds. nr. 2/1810 fila 39).

Moşia Şiviţa din ţănutul Covurlui şi Fîntîna Gerului din ţănutul Tecuci erau la 1800 proprietatea mănastirii Galata, la 1810 se arendau de căpitanul Coste din Galaţi; stareţul m-rii era vlădica Paisie Apamias.

(Dosar nr. 85/1810 şi dosarul nr. 46/1810).

Mănăstirea Fistîci avea la 1810 o moşie Podoleni, care se învecina cu moşia Bohotinul a hatmanului Răducanul Rosăt. Arhimandritul Dionisie, stareţul mănăstirii, se plînge pînă la Divan împotriva hatmanului, care rupea din trupul moşiei.

(Dosar nr. 84/1810).

Pentru gratificarea clerului armean, mijlocirea se făcea prin căpetenia bisericii locale ortodoxe. Astfel «arhiepiscopul Grigorie al armenilor roagă pe exarhul Gavriil la Iunie 1810 să mijlociască la oberprocurorul sinodal Goliţin ca să se gratifice: protoiereul armean din Iaşi Marcu cu cruce, prot. Marderos din Bucureşti cu camilafcă şi prot. Arachel din Botoşani cu scufie violetă, întrucît: sunt buni funcţionari, conştiincioşi, şi deosebit de supuşi coroanei ruseşti. Sinodul însă le-a dat tuturor cruci aurite de piept.

(Dosar nr. 84/1810).

Pentru întreţinerea aşa numitei cantore exarhale din Bucureşti şi a funcţionarilor ei era necesară suma de 1200 lei anual, care se aduna numai dela mănăstirile greceşti din Valahia. In fruntea lor stăteau Radu Vodă, Mărgineni cu cîte 100 lei, apoi Mihai Vodă, Văcăreşti, Slobozia, sf. Ioan din Bucureşti, cu cîte 60 lei ş. a.

(Dosar 145/1810).

Const. N. Tomescu.

RAIAUA BRAILEI SUPT RUȘI

1809—1812.

de **T. G. Bulat.**

Material despre trecutul raialii Brailei s'a mai dat în aceasta publicație. Știri nouă ne apar mereu supt ochi în cursul cercetarilor noastre. Nu lipsim să le înfațișam aci, ținutul prezentând o deosebita însemnătate mai ales, din cauza frămîntărilor razboinice ce au avut loc în jurul zidurilor cetății sale.

Aceste ciocnlri facurii ca și în decursul anilor 1806—1812, locuitorii din această parte de țară, să sufere cumplit! De dată aceasta satele se sparseră, iar locuitorii luară drumul pribegiei; unii se îndreptară spre Moldova, alții spre Țara Românească. Numărul celor cunoscuți era de 1500 de familii. In 1809 când Rușii crezură că sunt stăpâni netulburați ai pământului nostru, cerură Divanului să ia măsuri ca bejenării să revină. Acesta în frunte ca Mitropolitul Gavriil dădu porunci către dregatorii de pretutindeni, să facă statistica de acesti pribegi și să-i trimită la urma lor. Lucrurile mergând greu, se făcu o nou intervenție în 1910, în acelaș sens. De data aceasta poruncea însuși generalul Bagration „mai marile comandir al armiei".

Cu acest prilej se iscară o serie de neînțelegi, cum este acea pe care o constatăm că a avut loc pe moșiile comisului Iancu Balș. Mai mulți locuitorii din raiaoa Brailei fuseseră primiți pe pământul acestui, din ținutul Greceni; ei fuseseră și ajutorați de comis, cu bani și hrană, pe care urma să le achite, încet, încet, potrivit cu nevoile timpului. La vestea că pot pleca, țăranii își uitară de datoriile ce aveau. Din aceasta pricină Divanul porunci dregătorilor și intervenea pe lângă senatorul rus Cușnicov, spre a se lua măsuri ca aceia, să nu plece până nu și vor fi plătit sarcinile!

Ordinul de reîntoarcere pare să se fi executat, căci în Iunie 1811 constatăm că se vând veniturile raialei. Se fixează taxe pentru

vinuri, pentru oi, capre şi vitele mari, cari vin din toate părţile pe teritorul raialei, pentru bălţi, pentru râmători, stupi, pentru mărfuri, pentru sare, peşte, pentru „bălciuri şi earmaroace".

Aceste impozite nu erau valabile pentru moşia „cneazului Ipsilant" cât şi pe teritoriul moşiilor mănăstireşti şi boereşti stăpânite efectiv. Se caută şi aci drepturile stravechi de stăpânire, ca şi în raiaoa Hotinului, asupra moşiilor cutropite de Turci. Se continuă apoi cu condiţiile de vânzare a rachiului, a berei, a miedului, prin sate „dăosebind nuuai cetatea cu mahalalele".

Nu se uita, a se exploata bălţile, care au fost totdeauna o sursă însemnată de bogăţie, pentru raia. Intr'un cuvânt, migraţiuni de locuitori, urmate de o exploatare sistematică, iată ce ne prezinta actele ce urmează.

I.

Către... Cuşnicov, Divanul Cnejii Moldaviei.[1]

S'au priimit cu cinste predlojănie Ex.-tale supt no. 460 şi s'au văzut de către Divan toate cele cuprinzătoare pentru 1500 familii ce s'au rădicat din olatul Ibrailei şi au trecut apa Buzăului şi a Săretului spre a să lăcui în pământurile ţărilor Moldavie şi Valahie. Şi după poroncă îndată s'au făcut poronci către d-lor dregătorii scriindu-li-să şi povăţuindu-să în ce chip să urmeze întocma după povăţuire ce să dă de către Ex.-ta. Şi de căţi din trănşii vor trece şi să vor aşăza aice îndată pe la ţinuturi trimiţăndu-să de către dregători vidomostii de numile lor şi pe la ce locuri s'au aşăzat, să va faci arătare Ex. tale. Şi de vor fi vre unii dintr'ânşii şi Ruşi cercetăndu i dregătorii după poroncă şi trimeţând tacris de arătările ce vor faci, să vor trimite acele tacrisuri către Ex.-ta,

Gavriil Mitropolit şi Exarh.

1809 Apr. 29. Iordachi Roset vist.

II.

Către... Cuşnicov, Divanul Cnejii Moldavii.[2]

Cu cinste s'au priimit predlojănie Ex.-v supt no. 4294 însoţătă şi cu copie poroncei ce s'au dat de către strălucire sa D. G. de infanterie mai marile comandir al armiei cneaz Petru Ivanovici Bagration, pentru locuitori acei cetăţi din raiaoa Ibrailei şi

1. „Dela" nr. 961 Arh. Senat. Chişinău.
2. „Dela" nr. 11711809 Arhiv. Senat. Chişinău.

să află mutați prin sate de a Moldovii și a Valahii ca să le să facă de știre spre a să întoarce iarăși pe la locurile locuințăi lor cei dintăi întru aceeași rae. Și după poroncă s'au făcut urmare de către Divan trimeţăndu-să porunci către toți dregători ținuturilor părțăi de gios pe unde să socotesc că trebuie să fie veniți din lăcuitori acea. Spre a le da înștiințări tuturor ca să să întoarcă la locuința lor ce dintăi în olatul Ibrailei. Și să le de și cuviinciosul ajutorio spre rădicare și întoarcire lor după poronca Ex.-v. Și să să corispondarisască pentru aceasta pricină cu rănduitul de către Ex-v. d-lui natvornoi sovetnic Savițchi și să trămiată și aice adese înștiințare de urmare ce vor face pentru ca să să poată da pliroforie Ex.-v.

Const. Balș logof. Sandulache Sturza hatman
Iordache Roset Roznovan vist.

1810
Ghenar 13.

III.

Către Excelenția sa . . . . . Cușnicov, Divanul Cnejii Moldaviei.[1]

D lui comis Iancul Balș au făcut arătare Divanului, precum că din lăcuitorii olatului Ibrailii ce s'au fost rădicat și au mersu de s'au lăcuit prin sate de a Moldaviei și a Valahiei, o samă ar fi venit de s'au așăzat și pe moșiile d lui, ci li are la ținut. Greceni. Care lăcuitori luănd acum vestire de poronca ce s'au dat, pentrucă au voea de a să rădica și a să întoarce la lăcuința lor ce dintăi acei ce vor voi, au început a și vinde păine, fănul și altele ce mai au, voind să să întoarcă la urma lor. Și fiindcă d-lui în vreme ce au venit acei oameni ca să-s așăzi pe moșiile d-lui, văzindu-i stricați și lipsiți di celi trebuincioase spre hrana lor și a dobitoacilor lor, silit au fost a-i ajuta cu împrumutare și de o samă de bani și de păini, și de altile trebuincioase spre statornicia lor. Și de vreme ce ei acum voesc a să întoarci la urma lor, faci cerire d-lui ca mai întăi să-și plătiască datoria: banii, păine și altile cu care i-au mai împrumutat și apoi să să rădice, și să să ducă.

Drept acea fiind știut că acei lacuitori în vreme ce s'au rădicat din olatul Ibrailii li s'au fost dat voea ca să să așăzi spre

1. „Dela" nr. 1371/1809 Arhiv. Senat. Chișinău.

locuința unde ei vor voi și și vor găsi loc de locuințe. Și aceștiea însuși ei de voe lor au voit a să așăza pe moșiile d-lui comisului, și d-lui nadejduit fiind că să vor statornici pe moșiile d-lui i-au ajutat cu împrumutare de bani, păine și altile. După toată cuviința de vremi ce acum vor să se întoarcă la lăcuința lor ce dintăi, datori sînt mai întăi să-și plătiască datoriile, și apoi să să poată ridica. Pentru care s'au și scris de cătră Divan poroncă cătră d-lui dregătoriol ținutului ca să îndatoriască pe acei lăcuitori ce vor voi să să rădice și să să ducă, ca mai întăi să să socotiască cu vechilul d-lui comisului pentru banii, păine și altile ce vor fi mai luat. Și plătindu-și datoriile toate, apoi să li dei voi să-ș vândă păine, fănul și altile ce au și să să rădice să să ducă la urma lor în olatul Ibrailei. Iar păr nu să vor socoti cu vechilul d lui comisului și păr nu-și vor plăti datoriile lor, să nu să îngăduiască nici ca să-și vândă lucrurile lor ce nici ca să-s rădice din așăzările lor, nefiind cu cuviințe a rămăne d-lui com. păgubaș de banii și altile cu care i-au mai împrumutat la nevoea lor spre înlesnire pitrecerii lor. Și spre știința Ex-v. de poronca ce s'au dat nu lipsăști Divanul cu cinste a face arătare. Și precum să va socoti și de către Ex-v va ave și Divanul răspuns cum să urmezi.

Const. Balș logof.
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.
1810 Sept. 16.

No. 1. IV.

(rupt) *cu care s'au dat în vănzare huzme* (rupt) *mai jos arătate ce sănt în raeaoa* (rupt) *în soroc de un an.*

1-io. Dă la vinurile ce să fac în raeaoa Brailii se ea cumpărătorul vinurile precnm să urmează și în Valahia adică dă fieșcare vadra po parale zece după ponturile Divanului.

2-lea, Dă la oile și caprele ce vor veni în raeaoa Brăilii din Valahia i Moldova și duprin alte locuri ale raelii cum și ale sudiților pentru pășune, cumpărătorul acestui huzmet are să ea dă la fieșcare oaie și capră. dă miel și ed po parale patru. Iar dă la vita mare: cal, bou, vaca să ea căte parale cinci. Și dăosăbit de aceasta dă la ceale care vor întra prin Bălți spre pășunea de earnă să ea asemenea dă toată oaea și capra așijderea orănduită plată. Iar dă la vita mare cal, bou, vacă să ea căte parale douăzeci. Ear

lăcuitorii din Brăila cum şi railenii pentru oile şi caprele ce le au sănt datori a plăti oeritul şi poclonul cumpărătorului po bani douăzeci după ponturile Divanului, pentru care s'au încheeat dă-osebit contract, cumpărătorul oeritului dăn toată Valahia

3-lea. Dă la vitele şi cai ce să vor vinde în raeaoa Brăili, să ea dă fieşcare **po** parale zece.

4-lea. Dijmăritul dă la rămători (rupt) stupi să ea dă la lăcuitorii raelii şi dă la lăcuitorii Brăilii ce-i vor avea acolo în raea precum să urmează şi în Valahia dă mare şi mic po parale patru spre zece. Aşijderea să ea şi dă la rămători ce vor întra în raea tot acest preţ.

5 lea. Vama dela mărfuri ce vor întra în raeaua Brăili, să ea după obiceio adecă la sută trei. Insă dă la acea care să va vinde înăuntru. Iar dă la cea trecătoare să ea tranziton parale patru dă un cântar dă vă fi marfa groasă, ear dă va fi supţire să ea parale patru de un dengio. (?)

6-lea. Dă la cea ce vor veni în raeaoa Brailii cu cară încărcate cu ceva are să ea havaetul jugăritului dă perechea dă boi sau dă cai po parale patrusprezece.

7-lea. Vama dă la sarea ce să va aduce în raia să ia dă car po parale şaizeci şi de perechea de boi sau cai po parale zece.

8-lea. Dă la peştile mărunt ce să va aduce în raia să ea dă fieşcare car po parale şaizeci ear dă la peştile cel mare şi după icre să ea dă la suta de lei po tal. trei.

9-lea. Dă la vinurile ce să vor aduce în raea spre vănzare să să ea havaet căte tal. trei şi giumătate dă butie.

10-lea. Dă lă bălciuri şi earmaroacele ce sănt în raea (rupt) să ea dă la rămătorii ce să vor (rupt) acolo, dă la cei mari po parale zece (rupt) acei mici po parale cinci.

11 lea. Earăşi la bălciuri şi earmaroace i să dă cumpărătorului voe a lua vama ce să numeşte erbărit, dă la cai şi vitele ce să vor vinde dă fiescare po parale două zeci.

12-lea. Aşijderea are cumpărătorul voe la bălciuri şi earmaroace a lua după toate cele ce să vor vinde dă cântar la sută dă ocă po parale trei şi dă cot să ea dă prăvălie căte un leu.

13-lea. In toată raeaoa Brailii i să dă cumpărătorului voie a vinde vin şi a avea prin toate satele cărciumi cu vănzarea aceasta, ear alt cineva afară din cumpărători vănzare nu are a face. Şi cumpărătorul nu are a vinde mai scump ocaoa dă vin dă căt po pa-

rale zece, vin fără dă nici o amestecătură şi ocaoa dreapta. Lăcuitorii din raeaoa Brăilii au toată voia a vinde vin cu rădicata, numai să nu aibă cumpărătorul cu această pagubă. Nici lăcuitorilor la această vreo năpăstuire să nu li să facă. dă cât numai să li să ea vinăriciul după preţul ce mai sus să zice.

14-lea. Toate acestea să vând cumpărătorului înăuntru în raea cât vor ţinea hotarăle raelii, după semnile în petrile dă hotară ce să află cum şi în Vizir Căşlasă afară însă din moşiea Knezului Ipsilant, şi afară din alte moşii mănăstireşti şi boereşti ce să vor fi stăpănit de stăpănii lor. Ear de să va arăta vre un stăpân dă moşie cu pretenţie, că are moşie înăuntru în raea, şi că i s'ar fi stăpănit în silă dă Turci, stăpânul acei moşii după ce îşi va arăta dă acum documenturile moşii, şi să va întări dă cătră Ex.-sa d-lui senatorul Crasno Milaşevici prezidentul Divanurilor, să va folosi dă drepturile moşii sale după trecerea sorocului acestui dă acum contract ce să va face cumpărătorului. Pă lângă aceasta, afară din trei sate Vărsătura, Ţurcanii şi Tichileşti care nu întră în stăpânirea cumpărătorului fiind vândute la neguţătorul Prasin, ale cărora soroc să împlineşte la prima viitorului Sept. lt. 1811.

15-lea. Pentru toate mai sus arătate condee cumpărătorul are să răspunză suma banilor ce va eşi pentru aceste huzmaturi în 4 caştion tot deauna (rupt) trei luni înainte. Şi să dea şi chezăşi sigur la haznea.

Când să va întâmpla după cugetele ostăşeşti sau po'iticeşti a să face vre o schimbare adică când oştirile sau stăpânirea vor lăsa cu totul raeaoa Brăilii, atuncea contractu acesta nici o putere nu va avea şi cumpărătorul după analoghie va plăti banii acestui huzmet, numai până la ziua acea ce le va avea. Ear vinurile ce le va avea i să dă voe a le duce şi a le vinde unde va voi. Ponturile acestui contract să să păzească întocmai făr dă nici o băntuială. Ear când cumpărătorul sau oamenii lui vor urma înpotriva acestui aşezământ, şi aceasta după cercetare cu adevăr să va dovedi, atuncea pentru greşala cea dintâi să să pedepsească îndoit, pentru cea de al doilea întreit, şi pentru cea de al treilea să să lipsească cu totul dă la huzmet ear când vor face oamenii cumpărătorului, acea să să pedepsească, şi cea ce au luat mai mult să să împlinească din avuţia lor.

1811 Ionie 5.

Nr. 2. IV.

Ponturile cu care s'au dat în vânzare prin strigare în Divan la Ioni vechi băuturile rachiului, a berii și a mideului prin toate satele și orașile raelii Brăilii, dăosăbind numai cetatea cu mahalalile.

1-io. Cumpărătorul este dator a vinde rachiu după proba înpărătească, rachiu tare, vutcă, ear berea și miedul să fie bune cu măsură înpărătească. vadra pă rachiu tare să o vănză tl. două zeci rachiul mai prost tl. zece, vutca tl. treizeci, vadra dă mied tl. patru și dă biere tl. doi și jumătate.

2-lea. Vănzarea rachiului, a bierei și a miedului cum și cele lalte rămăne numai asupra cumpărătorului iar alt nimenea prin orașele și satele raelii, cum și prin celelalte locuri ce sănt aproape dă cetate, așișderea la vre o cumpan e sau strângere dă oameni sau fabrice, sau bălți, și pă la poște, fiind măcar cu (?) în satu a face vănzare, nu are voe că va fi pedepsit după pravilele ce sănt orănduite pentrn aceasta. Și rachiul ce să va vinde făr dă știrea cumpărătorului. să va confiscui pentru folosul acestuia. Iar cetatea Brăilii cu mahalale este dăosăbita fiindcă s'au dat în vănzare după contractul ce s'au încheeat de defitrsfa cea mare în luna lui Maio.

Negutătorul din orașul Balta Manahiovici Pirper și cumpăna lui și după coprinderea acelui contract are să facă vănzarea neîntinzându-se mai departe, de cât în oraș, adică prin prejur dă trei versturi, și voe nu le este dată a să întinde asupra satelor ce sănt cu apropierea dă oraș și să află supt privigherea Devanului. Iar cu Bulgarii ce să vor așăza pă lăngă oraș, cumpărătorii aceștia adică ai cetății au amestec, dă acea vănzarea bauturilor și la acei Bulgari ce să vor așăza pă lăngă orași cumpărătorul raelei n-are voe a o face.

3-lea. Pă la toate locurile pă unde va avea cumpărătoriol trebuință stăpănirea este datoare a orăndui case și pivnițe.

4-lea. Pentru folosul marchitanilor ce vor fi cu polcurile în raeaoa Brailii, cumpărătorul are sa le vănză băuturile mai jos căte un leu de vadră. Și marchitanii sănt datori a cumpăra dă la dănsul, ear nu dă la alții, și a le vinde nu mai gios de cât cu prețul ce să arată printr'aceste ponturi ca să nu să întămple cumpărătorului pagubă. Și paguba aceasta cumpărătorul să aibă purtare de grijă ca marchitanii băuturile ce le vor lua dă la dănsul nici dă cum să nu le dea altora, ci să le vănză pă la ostașii polcurilor prin care să află ei că într'alt chip vor răspunde precum să zice în al 2-lea pont.

5-lea. Toate celelalte luări ce era pentru băuturi şi să urma în vremea Turcilor dă la începerea acestui contract să lipsească. Daosebind numai vinul după care să va lua vinărici după cum să urmează şi în Valahia. Şi vinul ce să va aduce în raea spre vănzare, dă la carele are să ea cumpărătorul vămilor din raeaoa Brailii havaet căte tl trei şi jumătate de bute.

6-lea. Toate acestea să vănd cumpărătorului numai înauntru în raea căt vor ţinea hotarele raelii după pietrile i semnile dă hotare ce să află cum şi în Vizir Căşlasa, afară însă din moşia mare a cnezului Ipsilant şi afară din alte moşii mănăstireşti şi boereşti ce să vor fi stăpănit da stăpănii lor. Ear de să va arăta vre un stăpăn dă moşie cu pretenţie că are moşie înăuntru în raea şi că s'ar fi stăpănit în sălă dă Turci, stăpănul acei moşii după ca îşi va arăta dă acum documenturile moşii, şi să va întări dă către Ex:-sa. domnul Senatorul Crasno Milaşevici prezede it Divanurilor, să va folosi dă drepturile moşii sale, după trecerea sorocului acestui dă acum contract ce să va face cu cumpărătorul. Pe lăngă aceasta afară din trei sate Vărsătura,, Tiscanii şi Tichileşti care nu întră în stăpănirea cumpărătorului fiind văndute la neguţitorul Prasin ale cărora soroc să înplineşte la prima viitorului Sept. lt. 1811.

7-lea. Pentru huzmetul acesta cumpărătorul este dator a plăti haznelii suma banilor ce va eşi la strigarea cea după urmă. în patru căştiori, totdeauna pă trei lui înainte dănd spre sigu ranţia haznelii chezaşi sigur.

8-lea Cănd să va întămpla după cugetile ostăşeşti sau politiceşti a să face vre o schimbare adică păn oştirile sau stăpănitori vor lăsa cu totul raeaoa Brăilei sau să va opri aducerea băuturilor din hotarăle Roşii, atunci contractu acesta nici o putere nu va avea, şi cumpărătorul după analoghie va plăti banii acestui huzmet numai până la zioa cr-l va avea. Pe lăngă aceasta contractul să să păzească întocmai, ear cănd să va întămpla ca cumpărătorul sau oamenii lui va urma înpotriva orănduelii acestia şi după cercetare să vor dovedi cu adevăr, cumpărătorul să va osăndi.

Pentru cea dintâi greşala îndoit, pentru cea da al 2-lea întreit pentru cea de al 3-lea va fi lapsit de huzmet. Ear cănd oamenii lui vor face fără ştirea cumpărătorului, să vor pedepsi. Şi cea ce să va fi luat mai mult să va înplini dă la dănsii.

1811 Ionie 5

No. 3. V.

Ponturile cu care s'a dat în vănzare (rupt) *strigare în Divan la Ioni vechi balţilor dă peşte dăn raeaoa Brăilii pă un an precum mai jos să arată.*

1-io. Balta ce să numeşte Scurta i Serbani cu toate vărsăturile ce le au.

2-lea. Bălţile cu vărsăturile ce cad şi sănt la satele Cuptoarăle şi Vădeni i Gropeni cum şi gărlţele cele mici împreună cu podul dă la Vădeni.

3-lea. Cumpărătorul dă acum să facă catografie de toate binalile i materiealurile şi uneltele ce vor fi ale bălţilor, faţă fiind şi un cinovnic al Brăilii arătându-să cu dăsluşire şi pintru adevăr căte sănt ale coronii şi căte sănt făcute cu cheltuiala cumpărătorul dă mai nainte. Şi pă cele ale coronii are să le ea în zapisul său, ear pentru cele făcute cu cheltuiala cumpărătorului dă mai nainte pentru acelea învoindu-să cu dănsul plătindu-i cea ce să va învoi le va lua în zapistul său.

4-lea. La bălţile acestea i să dă voe cumpărătorului a prinde orice fel de peşte va găsi făcănd ale sale orăndueli şi folosindu-să cu vănzarea, numai să nu facă nici o opreală a trece din măna stăngă pă Dunăre caicile ostăşeşti şi particulear, ci să aibă toată voea a merge încolo şi încoace. Şi dă la peştile ce să va prinde are să ea cumpărătorul după vechiol obăceio întreeală. Din trei peşti (rupt) se vinde cumpărătorul şi oamenii lui.

5 lea. Cinevaş nu are voe să prinză peşte într'acele balţi, ear înpotrivă cine va urma stăpănirea este datoare să dea toată măna de ajutor.

6-lea. Dă la ceea ce vor vinde peşte, ce-l va cumpăra dă la cumpărătorul acestor bălţi, să ea cumpărătorul dă carul cu peşte mărunt po parale şaizeci, ear dă peşte mare morun, ceagă,, crap şi alt fel dă peşte, cum şi după icre să ea po tal trei la sută dă lei.

7-lea. Dă la cheresteaua ce trece în plute pă apa Săretului pă podul Vădeni să ea cumpărătorul dă feşcare plută po tl trei şi jumătate i cate un lemn dă fieşcare plută dă la cea ce vor trece peste acest pod cumpărătorul are să ea dă la carele încărcate cu patru boi sau şi mai mult, asemenea şi cai, căte tl unul, dă la carul gol, căte zece parale, dă la căruţa încărcată căte parale douăzeci. Dă la căruţa goala căte cinci parale, dă omul ce va

trece călare două parale, și dă la omul ce va trece pa jos o para, după cum au fost obiceio.

8-lea. Satul Vădeni are să fie scutit numai dă podvoade și angarale, ear nu și dă dăjdii ca să privegheze și să dreagă po rupt) a fi totdeauna în stare bună

9-lea Pentru aceste alți ce sănt afară din Vărsătura, Tiscani și Tăchilești și pentru vama ce va lua dă la peștile ce să va cumpăra, cumpărătorul este dator a plăti suma banilor ca va eși la strigare în patru căștiori,. tot deauna cu trei luni înainte.

10-lea. După ce să va sfărși sorocul dă un an cumpărătorul este dator a face teslim bălțăle acestea celuea ce va fi poruncit dă la stăpănire, făr dă nici o zăticnire și cusur precum le-au primit.

11-lea Spre siguranția haznelei cumpărătorul este dator a da chezaș și dăosebit de aceasta cu persoana sa este îndatorat, după toate pravilnicile capuri a lua asupră-i datoriea enteresului haznelii.

12 lea. Ponturile acestea dă amăndoă pârțile să să păzească în tocmai eară când cumpărătorul sau oamenii lui vor lua înpotriva aceștea și după cercetare să vor dovedi cu adevăr cumpărătorul să va osăndi pentru cea dintăi greșala indoitu, pentru cea de al 2-lea întreit, ear pentru cea dă al treilea va fi lipsit dă la huzmet. iar când oamenii lui vor face făr dă știrea cumpărătorului să vor pedepsi și cea ce să va fi luat mai mult să va înplin dă la dănșii.

1811 Ionie 5.

Scrisoarea arhim. Filaret Scriban către Constantin T. Stamati—cavaler.[1]

de **I. Pelivan.**

Domnul meu,

Nu socotiți de sumeție îndrăzneala ce ieu, ca în felurite rînduri și ocazii, să mă adresuesc către D-Voastră

Nobilele și patrioticeștile Voastre sentimente mă îndeamnă la aceasta.

Veacul nostru este veacul comunicației popoarelor și a persoanelor. Sălbatecul vorbește cu Evropeițul și China («Hina») nu-i departe de Anglia.

Folosul deci comun și mai cu seamă al Nației mă aruncă în asemenea împrejurări de a supăra și pe alți compatrioți.

Supt steagul lui Hristos, fieștecare popor este Izrailul Domnului.

Aceasta, precum vă este cunoscut, înnăscu în mine o infocată dorință de a începe a alcătui Istoria Bisericească a Romînilor, ca prin ea să pot îndemna pe fiește-care bun și adevărat compatriot, a-și aduce aminte de zilele veacului, a întreba pe părintele său și pe muma sa, ca să spună lor, cîte minuni au făcut cu ii Domnul, și a vedea în urmă, că El strigă la fiește-care popor «scoală cela ce dormi și te va lumina Hristos»!

A învăța alte istorii și științe fără de istoria patriei sale, dupre a mea socotință, este tot atîta ca cum ar învăța cine-va a cunoaște pe alții, iar nu pe sine.

Insă ce folos pot aduce toate celelalte științe, fără cunoașterea de sine?

Prin urmare, fără de Istoria Patriei, toate celelalte istorii și învățături sînt reci și fără suflet.

Poporul neascultării, de două mii de ani de cînd rătăcește pe fața a tot pămîntul, și o singură învățătură: istoria bisericei

1. Copia acestei scrisori am luat-o de pe originalul ce a fost găsit în arhiva lui Nicolae Const. Stamati la Bălți în 1924.

nației sale, îl face a fi întreg, cînd el este dărăpănat, și viu, cînd el este în mormînt!

Acest strălucitor adevăr mă îndeamnă, ca mai înainte de întoarcerea mea în Patrie și a deschide acolo catedra Teologiei, să mă îndeletnicesc cu istoria bisericească (urmează un cuvînt indescifrabil) mele națiii.

Slabul meu început, deși nu este adus pînă la giumătatea sa, totuși mă mîngîe, fiindcă au fost primit de Conferența Academică de aicea în loc de Dizertație la sfîrșirea cursului Teologiei ce l'am gătit în anul trecut.

Aceasta mă îmbărbată de a continua începutul.

Izvoarele ce am putut aduna din avuțitele biblioteci a Kievului nu sunt de-ajuns, precum nici cele din Moldova.

In luna lui Mart mă pornesc la Moscova și la Petersburg întru nădejdea, că voi putea ceva aduna.

De acolo mă voi întoarce prin Warșawa, unde au murit un mitropolit al Moldovei, luat în robie de Sobiețki, împreună cu toată arhiva Mitropoliei, care au și rămas în țara Leșască.

Fiind-că nu pot a trece prin Harcov, apoi eu am poftit pe un cunoscut al meu de acolo, ca să cerceteze, de se află la prințesa Cantemir materialuri istorice și să-mi trimată înștiințare dinpreună cu adresul ei. Eu voi propune Prea-Sfințitului Mitropolit ca să se adresuiască către Domnia-Ei.

Puține cărți ce am, ne le pot purta în călătorie cu mine. Iată le trimăt în număr de 50 prin D-lui ofițiantul Andrei Andreevici Zaharianov, ca să rămînă la D-Voastră pînă ce mă voi întoarce în Moldova, și apoi poate să va afla vre-o ocazie ca să le transportăm la Eși. Pînă atunci adăpostitorul Muzelor Romîne din Basarabia, adăposti-a-mă-le (?) în vre-un ungher a lăcuinței sale.

Incredințat în sentimentele ce caracterizăm pe persoana D sale Zaharianov, aducătorul cărților, eu socot pentru mine o norocită ocazie de a-l recomăndui frățeștii îmbrățișări a D-lor Voastre.

Nu știu, frații noștri din Basarabia se împărtășesc oare de literatura națională din țările noastre, de istoria Patriei a D. Aron și Gogolniceanul? O! Cîtă hrană mîntuitoare nu ar putea lor să le aducă aceste monumente a slavii strămoșești?

Puținele mele cărți sînt dispecetluite. Cine dorește, folosească de ele pînă la timpul însemnat.

Pentru patrioții mei eu sînt gata a jertfi ori și ce.

Nu știu, îndeletnicește-se oare cine va cu adunarea vechimelor din Basarabia? Nu au uitat oare iubiții noștri basarabeni, că sînt romîni? Dupre cum văzui aice pe D-lui Botezatul, apoi puține nădejdi se văd pentru viitorimea nației..

Eu însă nu mă deznădăjduesc, pînă voi auzi, că acei doi de mare cuviință stîlpi ai naționalității: Sturdza și Stamati, încă trăesc.

Eu cred, zic, și iară cred că naționalizmul va afla în ii pe Moiseii și Daniilii săi. O! cît de mult doream ca să văd Basarabia și pe D-Voastră.

Mi-ați făgăduit, și cred că voi afla în sînul ei multe dovez și monumente istorice, cari nu s'au sfărmat încă de mîna timpului.

Cîtă pagubă pentru Nația Romînească, că Dom. Hîjdău nu are nici o comunicație cu țările noastre!

Țezar dorea mai bine ca să fie într'o provinție întiiul, decît în Roma al doilea.

Nu se va uni oare D lui cu această socotință și să treacă în Moldova?

Eu cînd mă voi întoarce în Patrie, voi cădea la Părintele Mitropolitul și la Măria-Sa Vodă, ca să se folosească de un asemenea scump bărbat.

Mă iertați, scumpul meu Domn, că eu mă rostesc înaintea D-lor Voastre așa de descoperit.

Vă rog să bine voiți de a înnoroci cu răspunsul pe aceia ce are a fi în toată viața rugătorul cătră Milostivul Dumnezeu pentru D-Voastră și are cinstea a se numi

Al D Voastră plecat și supus șerb

Ieromonah ***Filaret Scriban.***

1842 Fevr. 5; Kievskaia Duhovnaia Akademia

TIPOGRAFIA DUHOVNICEASCĂ EXARHALĂ DIN BASARABIA

de **Const. N. Tomescu**

Mitropolitul şi exarh Gavriil Bănulescu, organizînd noua eparhie a Basarabiei ca o mare unitate administrativă şi eulturală, a înţeles dela început să-i adauge şi o tipografie duhovnicească. Rolul acesteia era de căpetenie acum un secol, cugetînd că Biserica pe atunci avea făclia de luminare în pridvorul ei, şi că nici un alt aşezămînt nu era, care să-i pretindă locul, şi nici particulari nu puneau în mişcare tipografii.

Vederile Mitropolitului în direcţia aceasta au fost precise şi largi. Şi înfiinţarea tipografiei a legat-o strîns de inima sa. Ca dovadă stau şi azi conceptele ce le-a alcătuit personal în l. romînă în anii 1813—1814, şi care se află intacte în dosarul nr. 501 dtn 1813 al Consiliului eparhial—Chişinău.

Din acest dosar redăm şi noi aici, în traducere, actele cele mai însemnate, pentru a contribui la cunoaşterea mai detailată a activităţii culturale a ctitorului eparhici şi a clerului ei.

1. *Raportul exarhului către sf. Sinod.*

In urma transferării mele din Iaşi în oraşul Chişinău, cercetînd turma ce mi s-a încredinţat, am observat că atît bisericile parohiale de aici cît şi mănăstirile şi schiturile nu numai că n-au cărţi duhovniceşti, ce ar servi pentru călăuzirea vieţii preoţilor şi a credincioşilor, dar au nevoie şi chiar de cărţile cele mai necesare pentru serviciul divin, deoarece în bisericile moldoveneşti din episcopia Huşilor, de care depindeau pînă în prezent, nu era tipografie, iar tipografia dela Iaşi,[1] una singură în toată Moldova, din pricina stării sale materiale proaste, nu putea să înzestreze îndestul cu cărţi toate bisericile, şi astfel clerul moldovenesc de aici e silit să cumpere cărţile bisericeşti în majoritatea cazurilor tipărite sub stăpînirea Austriei. Dar avînd în vedere că acele cărţi sunt din tipar uniat, afară de greşeli observate cuprind învăţături şi sfaturi necorespunzătoare cu situaţia Bisericii ortodoxe; de aceea s-a şi interzis cumpărarea unor astfel de cărţi.

1. E vorba de a mitropoliei Moldovei, întemeiată la 1679 şi care a durat pînă la 1848. Gr. Creţu, *Tipografiile din Romînia* dela 1801 pînă azi. Bucureşti 1810, pag. 15. Iar tipografia din m-rea Neamţ a luat fiinţă la 1807. *Ibidem* pag. 20.

Ce privește bisericile rusești, care-s cîteva pe Nistru și în Basarabia, și care cu timpul vor trebui să se înmulțiască, și aceste biserici, nu de aiurea ci tocmai dela Chiev, îs nevoite să-și ia cărți de ritual, ceeace e legat de multe neajunsuri.

Avînd în vedere o astfel de situație a bisericii locale și în scopul lucrării mele pastorale, am socotit ca necesar să înființez în Chișinău o tipografie pe lîngă casa mitropolitană, spre a tipări sub supravegherea mea personală în limbile moldovenească și slavonă cărțile bisericești pentru eparhia aceasta, și în acest scop să se construiască o clădire de piatră cu toate cele trebuincioase, în care să se așeze mașinile și cuvenitele accesorii și cu chilii pentru locuința tipografului și a lucrătoriior. Eu am pregătit deja sculele tipografice și am cumpărat materialul trebuincios, am și litera moldovenească și slavonească din mănăstirea Neamțu din Moldova și am primit și un tipograf, monahul Ignatie, după însuș voința sa, care, prin naștere fiind din Rusia mare ,știe perfect afară de limba sa slavonă și pe cea moldovenească de aici.

Aducînd acestea la cunoștința sf. Sinod, ce smerenie cer binecuvîntarea de a înființa o tipografie în acest nou ținut și aprobarea de a tipări în ea cărți duhovnicești în limba moldovenească și în cea slavonă atît pentru uzul bisericilor cît și pentru luminarea și învățarea și a clerului și a populației ortodoxe. Și întrucît și pentru seminarul local trebuiesc tipărite gramatice și alte manuale în tiparul rusesc civil, și deoarece administrația civilă, pentru necesitățile ei adesea se adresează mie, rugîndu-mă să-i tipăresc cîte ceva, pentru toate aceste motive cer dela sf. Sinod să ne aprobe să tipărim în această tipografie și cărțile strict necesare cu tiparul rus civil ce-l avem deja pe lîngă celelalte.

Nr. 1470
25 Septembrie 1813

2. *Mijlocirea exarhului către Ambrozie, mitropolitul Novgorodului și al Sanct-Petersburgului.*

Inalt prea sfințite stăpîne și milostive
arhipăstor și binefăcător,

Pe cînd eram la Petersburg, am avut onoarea a vă explica înalt prea sfinției voastre cît de necesară este in această regiune o tipografie duhovnicească, pentru tipărirea cărților duhovnicești,

necesare serviciului divin și a celorlalte pentru învățarea și luminarea clerului și a poporului: iar în anul trecut 1813 Septembrie 25 printr-un raport înaintat sf. Sinod ceream binecuvîntarea să o deschid în orașul Chișinău, lămurind detailat în acel raport necesitățile ce dictează aceasta, informînd totodată că clădirea trebuincioasă deja este aproape gata.

De acum, ridicînd eu tipografia aceasta din piatră tare, cu toate pentru a așeza în lăuntrul ei atelierul tipografic și chilii pentru tipograf și lucrători, iar scule, material, literă și toate cele trebuincioase sunt gata; apoi un tipograf iscusit, perfect știutor al limbilor slavonă și moldovenească s-a găsit, și cum pentru această deschidere aștept la raportul meu blagoslovenia din partea sf. Sinod, cu stimă îndrăznesc să vă rog milostive Arhipăstor și binefăcător, să interveniți pentru mine.

Inalt prea sfințite stăpîne, niciodată n'așî îndrăzni să vă supăr pe înalt prea sfinția voastră, dacă nu m-ar împinge la aceasta datoriile mele de păstor și lipsa de cărți din bisericile acestei regiuni, ce se numește Basarabia, care fiind mai înainte sub stăpînirea tatarilor și apoi a turcilor, nu numai că nu putea să aibă din cauza asupritorilor cărțile necesare creștinești pentru luminare, dar și însăși bisericile sunt în dezordine și pustiite, iar clerul incult, din pricina lipsei de cărți, fără tipografie, și bisericile ce se construesc aici cît și cele vechi în curînd nu vor mai avea nici cele necesare cărți pentru serviciul divin, deoarece în toată Moldova este numai o singură tipografie la Iași, dela care, fiind sub stăpînirea turcilor și în neregulă și mai ales că nu ne inspiră siguranță, nu e bine să avem cărți moldovenești; în ce privește însă pe cele rusești, aducerea lor din Chiev e legată cu atîtea greutăți din cauza depărtării și a piedicilor ce se întîmplă adesea ori în comunicație și după judecata diferitelor împrejurări privitoare la această provincie, ca ceea ce-i la graniță. Pe lîngă toate acestea, de nu voi deschide aici o tipografie, nu voi avea posibilitate de a înzestra bisericile moldovenești de aci cu cărțile de ritual, registre, catehizme, instrucții protopopești, predici duminicale și de sărbători, din cari primele patru sunt deja traduse de mine în limba locală și-s gata de tipar, și cu alte traduceri mă ocup acum, deasemenea și seminarul din Chișinău fără tipografie va avea mult de îndurat pentru luminarea tineretului moldovenesc.

Ce privește cenzura, va fi sub supravegherea mea personală

si nici o carte fără aprobarea mea nu va trece la tipar. Cu corectarea tipăriturilor moldovenești mă voi ocupa eu însumi, iar pentru cele slavonești îl voi însărcina pe vicarul meu Dimitrie episcopul Benderului.

Rugîndu-vă plecat pe înalt prea sfinția voastră să obțineți pentru mine dela sf. Sinod binecuvîntarea ca să deschid această tipografie duhovnicească, ce am pregătit-o pentru folosința bisericii locale, și încredințîndu-mă cu toată turma mea bunăvoinței înalt prea sfinției voastre, cu adînc respect și supunere, am onoare să fiu, înalt prea sfințite stăpîne, milostive arhipăstor și binefăcător, al înalt prea sfinției voastre.

Nr. 579 din 12 Martie 1814
Chișinău.

3. *Intervenția exarhului către obersecretarul sinodal Gavriil A. Jurichin.*

Nobleța voastră milostive Domn,

Fiind la Sanktpetersburg, în convorbirile mele cu d-voastră, milostive domn, v-am arătat neapărata necesitate de a avea în părțile acestea o tipografie duhovnicească, și la aceasta d-tră ați binevoit a-mi recomanda pe tipograful, ce se află pe lîngă tipografia din Moscova, registratorul colegial Ștefan Tavrițchi, cu care am vorbit, trecînd prin Moscova în 1812; dar în urma invaziei dușmanilor asupra Moscovei, neprimind dela Tavrițchi nici un răspuns mai bine de un an, dar totodată văzînd că noua turmă ce mi s-a încredințat duce lipsă de cărți pentru îndrumarea serviciului divin și luminarea clerului și a poporului, am fost nevoit să construesc în Chișinău pe lîngă casa mitropolitană o tipografie duhovnicească pentru tipărirea de cărți bisericești și altele creștinești în limba moldovenească și slavonă, stăruindu-mă să găsesc un tipograf iscusit, și găsind eu unul între călugării din mănăstirea Neamț din Moldova și aflîndu-l că știe bine ambele aceste limbii l-am primit la mine și am luat măsurile necesare pentru construirea acestei tipografii, despre care raportînd la 25 Septembrie anul trecut 1913, sfîntului îndreptătorului Sinod, am cerut binecuvîntarea pentru deschiderea tipografiei.

Acum însă terminînd complect aranjarea ei cu o clădire solidă de piatră cu toate despărțiturile atît pentru tipografie și necesitățile ei, cît și pentru locuința tipografului și personalului ei pregătind litera, sculele și tot materialul, mi-am luat asupra-mi

cenzura tuturor cărților moldovenești ce vor apărea prin tipar și corectarea lor, și aceeaș îndatorire în ceeace privește cărțile slavone am pus-o asupra vicarului meu Dimitrie episcopul Benderului, și astfel pregătind totul aștept numai binecuvîntarea sf. Sinod la pomenitul meu raport pentru deschiderea tipografiei.

In acest scop mă adresez nobleții d-stră cu deplina speranță în bunavoința d-stră către mine, milostive domn. Plecat vă rog să folosiți trecerea ce aveți pe lîngă sf. Sinod pentru acest lucru Cu cît mai degrabă veți binevoi să ne trimiteți această binecuvîntare a sf. Sinod ce o așteptăm aici toți cu nerăbdare, cu atît mai mare va fi mulțămirea față de d-stră din partea Basarabiei, ce are absolută nevoie de cărțile bisericești. Rugăm nobleța voastră să nterveniți cît mai curînd la sf. Sinod, să trimiată binecuvîntarea sala raportul meu pentru a începe tipărirea în noua noastră tipografie. Din inimă vă rog să ne bucurați cu trimiterea urgentă a b necuvîntării.

Ca încheiere a scrisorii mele, vă informez că Tavrițchi mi-a răspuns dela Moscova încă în Noembrie anul trecut și fiindcă nu aveam atunci loc pentru el pe lîngă tipografie, s-a învoit să ocupe în Dicasteria de aci locul vacant de ajutor de secretar, promițînd că va veni din Moscova aici.

Cu adevărat respect și supunere am onoare să fiu al nobleții voastre, milostive Domn.

Nr. 580 din 12 Martie 1814
Chișinău

4. *Regulamentul intern al tipografiei.*

Nr. 1263
1814 Mai 30

Clădind, cu ajutorul Domnului, pe lîngă casa Mitropolie noastre, pentru eparhia aceasta o duhovnicească tipografie și alăturînd aici un ștat, dispunem pe temeiul ordinului sf. îndreptătorului Sinod din 4 Mai a. c. către noi să se inaugureze ea și să se numiască «Tipografia Eparhială a Basarabiei». Luînd asupra mea supraveghierea principală a acestei tipografii cu ajutorul prea sf. vicar Dimitrie episcopul Benderului, îl numim ca tipograf pe cucernicul monah Ignatie, ce se află pe lîngă casa noastră, și eare-i cunoscut de noi ca un iscusit tipograf și cu bună purtarei Ca urmare acestora ordonăm: I. să se tipăriască cărți și alte lucrări în această tipografie, numai cu învoirea și aprobarea noastră în scris, și fără ea să nu se tipăriască nici o carte și nici o hîrtie-

II. Cînd noi vom da învoire pentru vre-o tipăritură, atunci tipograful este obligat să aducă spre cercetare tipăritura la noi, iar cea rusească bisericească și civilă la vicarul nostru p. sf. Dimitrie, și astfel să se stăruiască ca tipărirea să se facă cu multă atenție și cît mai corect, fără întîrziere, cu acea literă și hîrtie ce vom arăta noi și nu în mai multe exemplare de cît ordonăm.

III. Tipograful este dator să supraveghezc ordinea și aranjamentul tipografiei, care i-se va da în deplină răspundere cu toate instrumentele și lucrurile tipografice, după inventar, cum și pe toți slujbașii tipografiei, pentru purtarea și lucrul cărora este obligat să aibă o supraveghere neîntreruptă, luînd sama ca lucrul să continue în fiecare zi afară de duminicile și sărbătorile ce se arată în tabloul, înalt aprobat, care și trebuie să se găsiască totdeauna pe perete în tipografie; pentru orce nemulțămire și rea purtare a slujitorilor, tipograful are dreptul a-i pedepsi după propria sa apreciere, iar pentru fapte mai grele ni se va aduce la cunoștință nouă.

IV. Tipograful fără blagoslovenia noastră nu va putea lipsi dela serviciul său, dar primind binecuvîntarea noastră este obligat pe tot timpul cît va lipsi să încredințeze supraveghierea tipografiei și a slujbașilor ei unui bun și credincios funcționar al tipografiei.

V. Tipograful trebuie să fie la curent cu înscrierea venitului și a cheltuelilor cărților tipărite, notînd cîte annme se vor tipări, cînd și ce fel de cărți, și cîte, cînd și unde și cu ce ordin se trimit; și afară de această datorie este obligat să țină amănunțit cont în scris de banii tipografiei, supraveghind ca fără știrea noastră să nu se facă cheltueli mai mari de zece lei; în acest scop să i se elibereze din Dicasterie patru cărți sigilate, cu obligația ca la începutul lunii Ianuarie al fiecărui an, aceste cărți să fie aduse la noi pentru control.

VI. După tipărirea oricărei cărți tipograful este obligat să ne înainteze socoteala de cît a costat pe tipografie acea carte.

VII. Să se dea tipografului o copie depe această dispoziție a noastră pentru întocmai executare.

In fine, întru nimic nu ne îndoim că cucernicul tipograf Ignatie, primind tipografia în sama sa pentru folosul sf. biserici, o va conduce cu toată osîrdia și zelul său și noi îl binecuvîntăm cu binecuvîntarea cea cerească.

Exarhul Gavriil, mitropolit al Chișinăului și Hotinului.

5. *Statul tipografiei duhovnicești exarhale din Basarabia*

3 Prese tipografice. Personalul lor e acesta:	Nrul persoanelor	Salarul anual pentru unul	Total	Și alte venituri: Din totalul exemplarelor (adecă 1200), cărți mari, un om primește cărți	Total	Din totalul de exemplare mici, un om primește cărți	Total	Din pașapoarte, ordine și din bani
Tipograful	1	360	360	10 legate	10	20 legate	20	zece lei
Culegători . . .	6	120	720			1	6	După dispoziția tipografului
Imprimatori . . .	3	120	360			1	3	
Pilitori	3	90	270			1	3	
Săpători doi, unul în aramă, iar cellalt în lemn . . .	2	120	240			1	2	
Turnător șef . . .	1	120	120			1	1	
2 ajutoare ale sale	2	90	180			1	2	
Total . .	18	—	2250	—	10	—	37	—

Gavriil Exarh Mitropolit al Chișinăului și Hotinului.

6. *Hotărîrea sf. Sinod nr. 848 din 4 Mai 1814, comunicată exarhului Gavriil despre aprobarea tipografiei duhovnicești în Chișinău; primită la 27 Mai.*

Ordinul Majestății sale împărătești, atotstăpînitorul întregii Rusii, dela sf. îndreptătorul Sinod, către p. s. Gavriil, membru sinodal și exarh, mitropolit al Chișinăului și Hotinului, și cavaler.

Din ordinul Majestății sale împărătești, sf. îndreptătorul Sinod a ascultat: *întăi* raportul p. s. voastre că după ce v-ați transferat dela Iași în orașul Chișinău, cercetînd turma ce vi s-a încredințat ați observat că bisericile, mănăstirile și schiturile nu numai că n-au cărți duhovnicești, ajutătoare la pastorație, dar le lipsesc chiar și cele mai necesare serviciului divin, deoarece pentru bisericile moldovenești din episcopia Hușilor, de care deprindeau ele pînă-n prezent, nu era o tipografie, iar tipografia dela Iași, una singură în toată Moldova, din cauza stării sale proaste materiale, nu putea să înzestreze îndestul cu cărți toate bisericile, și astfel clerul moldovenesc era silit să cumpere cărțile bisericești, în majoritatea cazurilor tipărite sub stăpînirea Austriei. Dar avînd în vedere că acele cărți sunt din tipar uniat, afară de greșeli observate, cuprind învățături și sfaturi necuprinzătoare cu situația Bisericii ortodoxe, deaceea s-a și interzis cumpărarea unor astfel de cărți.

In ce privește bisericile rusești, care-s cîteva pe Nistru și în Basarabia, și care cu trupul vor trebui să se înmulțiască și aceste biserici, nu de aiurea ci tocmai dela Chiev, îs nevoite să-și procure cărțile necesare de ritual, ceeace e legat de multe neajunsuri.

Avînd în vedere o astfel de situație a Bisericii prea sf voastre din acea gubernie și în scopul activității voastre pastorale, ați socotit ca necesar să întemeiați în Chișinău o tipografie pe lîngă casa mitropolitană, spre a tipări sub supravegherea personală a p. s. voastre în limbile moldovenească și slavonă, cărțile bisericești pentru acea biserică; și în acest scop ați pornit a construi o clădire de pieatră cu toate cele trebuincioase, în care să se așeze mașinile și cuvenitele accesorii și cu chilii pentru locuința tipografului și a lucrătorilor, că ați pregătit deja sculele tipografice și ați cumpărat materialul trebuincios, că aveți și literă moldovenească și slavonească dela mănăstirea Neamțu din Moldova și ați

primit şi un tipograf, monahul Ignatie, după însăş dorinţa sa, care prin naştere fiind din Rusia mare, ştie perfect afară de limba sa şi pe cea moldovenească de acolo.

Aducând acestea la cunoştinţa sf. Sinod, p. s. voastră cereţi învoirea de a înfiinţa o tipografie în acest nou ţinut, şi de a tipări în ea cărţi duhovniceşti în limba slavonă şi în cea moldovenească atît pentru uzul bisericilor cît şi pentru luminarea şi învăţarea şi a clerului şi a populaţiei ortodoxe. Şi întrucît şi pentru seminarul local trebuiesc tipărite gramatici şi alte cărţi de învăţătură în limba rusească civilă, şi deoarece administraţia locală civilă, pentru necesităţile ei, adesea se adresează p s. voastre, rugîndu-vă să-i tipăriţi cîte ceva, pentru toate aceste motive cereţi dela sf. Sinod să vă aprobe a tipări în această tipografie şi cărţile necesare cu tipar rus-civil ce-l aveţi deja pe lîngă celelalte.

Al doilea. Extrasele din regulament şi din hotărîri aparte referitoare la tipografia atît civilă cît şi duhovnicească, care se găsesc în Moscova, Chiev şi Cernigov poruncesc: după înaltele ordine date primul în 1787 Iunie 20 şi al doilea din 1802 Februarie 2, se aprobă la voia orcui de a înfiinţa şi tipografii; şi avînd în samă cu cinste explicaţia ce daţi p. s. voastră în comunicarea că tipografia duhovnicească din Basarabia pe cît e de necesară pe atît e şi de folositoare pentru acea provincie nouă, şi necerîndu-se din partea statului nici un ajutor băneşc, sf. Sinod dă voie, bazîndu-se pe toate acestea, ca să se deschidă o tipografie în Chişinău pe lîngă casa Mitropoliei conform cu propunerile p. sf. voastre.

Situaţia acestei tipografii, potrivit legilor referitoare în general la tipografii şi mai ales la cele duhovniceşti din Chiev şi Cernigov, va fi următoare:

I. Tipografia aceasta se înfiinţează sub numele de eparhială a Basarabiei.

II. Întreţinerea şi organizarea acestei tipografii este dată sub dispoziţia şi îngrijirea personală a p. s. voastre.

III. P. s. voastră veţi avea observare atentă şi severă, fără nici o excepţie şi fără părtinire în ce priveşte tipărirea în această tipografie a cărţilor şi lucrărilor, supraveghind ca să se respingă de a se tipări tot ce este oprit şi neîngăduit.

IV. Tipografia eparhială va avea atît litere bisericeşti cît şi civile.

V. Cărţile bisericeşti acolo se vor tipări în limba slavonă.

La aceasta, tipografia nu va folosi cărți vechi sau alte ediții, decît cele noi și corectate, ce apar din tipografia sinodală dela Moscova.

VI. In aceste retipăriri nu se permite nici o abatere în senz eretic dela edițiile apar din tipografia sinodală din Moscova.

VII In tipografia exarhală se vor tipări cărți bisericești și în limba moldovenească, ce vor fi traduse din slavonește după aceleași cărți

VIII Sub numele de bisericești, se înțeleg acele cărți necesare pentru slujba bisericească și care aparțin ciclului bisericesc ca biblia, ceasloavele, mineele și diferite învățături bisericești; și în scurt vorbind, toate acele cărți ce se imprimă cu caractere bisericești în sus numita tipografie sinodală.

IX. Gramaticele trebuincioase pentru seminar și alte cărți școlare se pot tipări în litere civile, dar nu din noile ediții tipărite deja și nici din alte tipografii, ci numai din cea sinodală dela Moscova

X. Din manualele de învățătură editate și puse în vînzare de administrația superioară școlară a Academiilor sau universităților și de alte oarecari autorități și civile ale învățămîntului, să nu se imprime pînă ce nu este în prealabil consimțimîntul acelor autorități.

XI De se va întîmpla sa fie nevoie a se tipări cu litere civile din cărțile tipărite deja în tipografia sinodală afară de cele arătate la punctul 9 atunci pentru tipărirea acestor cărți cu traducere în limba moldovenească se va cere la fiecare caz mai înainte aprobarea dela sf. Sinod

XII. La fel și cu celelalte noi traduceri ori alcătuiri ce vor fi trebuincioase în seminar, nu se vor da în tiparul eparhial fără permisiunea celor în drept.

XIII. Tot așa se vor prezenta sf. Sinod spre a le vedea înainte de tipărire noile traduceri sau alcătuiri, lucrate de persoane duhovnicești ce doresc a le tipări la tipografia eparhială și care vor fi referitoare la scrierile sfinte, la credință, sau vre-o tălmăcire a Legii lui Dumnezeu și a sfințeniei. Cu acest prilej se adaugă și părerea voastră privitoare la folosul lor de a fi tipărite.

XIV. Și astfel, cărțile tipărite în tipografia exarhală sunt libere a fi puse în vînzare atît pentru fețele bisericești cît și pentru particulari.

XV. Din fiecare fel de cărți sau compuneri, tipărite în acea

tipografie, să se trimită cîte un exemplar la sf. Sinod pentru biblioteca sa.

XVI. Din fiecare nouă ediție de cărți sau compuneri, tipografia va înainta la departamentul Ministerului de Culte, la academia duhovnicească din Sanct Petersburg, cîte un exemplar, iar la biblioteca publică imperială cîte 2 exemplare.

XVII. La sfîrșitul fiecărui an veți trimite p. s. voastră la Sinod informații: cîte și ce fel de cărți s-au tipărit în cursul anului la acea tipografie.

Ca urmare aprobării ce dă sf. Sinod pentru întemeierea numitei tipografii, p. s. voastră veți raporta de administrația și mersul ei atît conducătorilor civili locali cît și sf. Sinod.

Ober Secretar Petru Sveșnicov.

4 Mai 1814

Secretar Vasile Șupinschi, Secretar Colegial St. Ulinscki.

7. *Exarhul Gavriil raportează sf. Sinod* cu nr. 1412 din 7 Iunie 1814 că a primit ordinul aprobator de a înființa o tipografie exarhală, și că a pus începutul funcționării ei în ziua de 31 Mai 1814.

8. Iar cu adresa nr. 1336 din 30 Mai 1814 anunțase pe *guvernatorul Basarabiei Garting* despre aprobarea sinodală a tipografiei, că în ea va lucra și cu literă civilă rusască și că a și pus-o în funcțiune.

9. *Raportul exarhului către sf. Sinod despre activitatea Tipografiei.*

In trecutul an 1816 s-au imprimat în tipografia exarhală din Chișinău următoarele cărți: 1. Tedeumuri, cîntarea de obște, traduse din l. slavonă în rusește. 2. Cîntarea tedeumului dela 25 Decembrie, la fel tradusă în limba romînă. 3. Abecedar slavonesc cu romînește. 4. Catehism pentru candidații la hirotonie, avînd și informație absolut trebuincioasă din pravilele sf. apostoli și ale soboarelor, la fel traduse din slavonește în l. romînă.

Despre care, potrivit punctului 15 din ordinul sf. îndreptătorului Sinod ce mi s-a trimis dela 4 Mai anul 1814, cu respect raportez, alăturînd din fiecare lucrare nou tipărită cîte un exemplar.

Al prea sf. voastre

nr. 353
15 Februarie 1817.

10. *Raportul exarhului către sf. Sinod tot despre lucrările tipografiei în anii 1817—1819.*

In tipografia mea din Chișinău s-au tipărit următoarele cărți bisericești cu litere slavonești și moldovenești: în 1817: Ceaslov, Panahida și urmarea Panahidei; în 1818 Psaltirea și în 1819 Mineiul de obște și gramatici rusești pe scurt cu traduceri în limba moldovenească.

Potrivit punctului 15 din ordinul sf. îndreptătorului Sinod dela 4 Mai 1814, respectuos înnaintez cîte un exemplar din fiecare carte nouă tipărită.

Al p. s. voastre

Se înnaintează 6 ex.

11. *Dispoziţiunea sf. Sinod nr. 6764 din 31 Decembrie 1819 către exarh; primită la 28 Ianuarie 1820.*

Ordinul Majestății sale împărătești, atotstăpînitorul întregii Rusii, dela sf. îndreptătorul Sinod, către p. s. Gavriil, membru sinodal și exarh, mitropolit al Chișinăului și Hotinului și cavaler.

Din ordinul Majestății sale împărătești, sf. îndreptătorul Sinod a ascultat raportul p. s. voastre,[1] în care, pe temeiul ordinului sinodal din 4 Mai 1814, ce vi s a trimis, între altele arătați că bisericeștile cărți ce se tipăresc ca traduceri în limba moldovenească la Tipografia exarhală, trebuind a se face după cărțile din nou îndreptate și corectate în tipografia sinodală dela Moscova, p. s voastră ați și urmat la retipărirea cărților bisericești în limba moldovenească totdeauna după cărțile slavonești din nou corectate în tipografia sinodală din Moscova. Și acum văzînd că bisericile mol-

1. Acest raport al exarhului nu se află în dosarul special; în rîndurile ce urmează însă; se repetă cuprinsul.

dovenești de acolo au nevoie, printre altele, și de Evanghelii, Apostoli și Trebnici, ați luat măsuri a le îmbogăți cu aceste cărți. Dar cum din corectarea ce ați făcut p. s. voastră acestor cărți, celor tipărite în l. moldovenească, în comparație cu cele slavonești, s-a ivit oarecare împiedicare, asupra căreia p. s. voastră singur n-aveți voie a hotărî, și deci, ne începînd încă a tipări, ați găsit de cuviință a prezenta sf. Sinod aceste păreri:

I. Evangheliile și Apostolii necesare bisericilor moldovenești se tipăriau întotdeauna și se tipăresc și acum în Moldova și Valahia întocmai cum se tipăresc aceste cărți la greci, nu dela început, ca în cele slavonești, ci separat în bucăți pentru fiecare zi, pornind dela întâia zi de Paști. Această împărțire are folosul că clerul moldovenesc poate ușor și fără greșeli să găsiască Evanghelia și Apostolul trebuitor, și deci a tipări azi aceste cărți de a început, p. s. voastră nu are încredere în clerul moldovenesc, în deosebi cei bătrîni, că pe asemenea cărți ușor să poată găsi Evanghelia și Apostolul, dar mai repede e de crezut că ei, în simplitatea lor, vor căuta mult și vor termina cu altceva decît ceeace trebuie, sau vor citi cu totul altceva. Acestea judecîndu-le, și pentru respectarea clerului moldovenesc, care a gemut atît de lungă vreme sub jugul necredincioșilor, trebuie să tipărim Evanghelia și Apostolul după vechea împărțire, mai cu samă că în acele cărți tipărite este Apostol și Evanghelie pentru toate întîmplările, ca și în slavonește. După ce va mai trece un timp oarecare în care clerul de acolo se va cultiva mai mult, în care scop p. s. voastră vă dați toată sîrguința cu putință, atunci se vor tipări aceste cărți după modelul slavonesc.

II. În Trebnicile moldovenești sunt în plus tipărite rugăciuni pentru sfințirea vaselor bisericești și a icoanelor, ceeace nu se găsesc în Trebnicile slavonești.

III. In Trebnicile moldovenești se mai găsesc rugăciuni de primirea în biserica noastră ortodoxă a evreilor, a ereticilor, a celor crescuți de tineri în erezii, cari au botezul adevărat, a shismaticilor, botezați și unși cu mir de preoții lor, cari s-au lepădat, tipărite astfel de mult, ca și în cartea: tipicul de urmat pentru unirea celor de alte religiuni la biserica ortodoxă de răsărit, tipărit în Rusia. Și astfel dacă în noile Trebnice lăsăm deoparte numitele rugăciuni pentru sfințirea vaselor și a icoanelor, și în

schimb să se tipăriască amintitul ritual de alipirea celor de alte religii, aceasta va fi periculos prea sfinției voastre, căci de aici vor ieși interpretări neprielnice; pentru aceasta v-ați prezintat aceste observații sfîntului Sinod, rugînd ca să ia în samă cauzele mai sus arătate, să vi se permită a imprima în Tipografia exarhală din Basarabia, Evanghelia și Apostolul în limba moldovenească după orînduiala cea veche, iar Trebnicele cu rugăciunile numite pentru sfințirea vaselor și a icoanelor și cu tipicul alipirii la biserica ortodoxă, astfel cum aceste cinuri sunt tipărite în cărțile amintite editate în Rusia, întitulate: Urmarea cinului unirii celor de alte religii la biserica ortodoxă catolică de răsărit. Și luînd informațiile cuvenite, a ordonat: De acord cu acele propuneri ale p. s. voastre și gasindu-le întemeiate, amintitele cărți, Evanghelia, Apostolul și Trebnicul în l. moldovenească se permite a fi tipărite acum, despre care să se trimită p. s. voastre ordin.

31 Decembrie 1819

Notă. Aceste 3 cărți de ritual bisericesc au fost tipărite, iar la 4 Mai 1820 s-au expediat cancelariei sf. Sinod cîte 2 ex. de fiecare. In acelaș an a apărut și rînduiala sfințirii de biserici, din care s-au prezintat sf. Sinod cîte 2 ex. în Octombrie 1821, după încetarea din viață a exarhului și mitropolit Gavril.

Const. N. Tomescu

„Varia".

de **T. G. Bulat**

Vânzarea cărţilor de joc, pentru repararea străzilor. Curs forţat de monedă cu chipul Sultanului Selim. Situaţia disperata a populaţiei în 1809. Migraţiuni. Sudiţii. Capitularea forţărei Măcin (1809) Stăpânirea moldovenească în Basarabia dunăreană supt Alexandru al II şi Petru Rareş.

Din multele rele ce ne-au adus armatele de ocupaţie rusească a fost şi întensificarea jocului de cărţi. Divanurile ţărilor româneşti voiră să folosească acest viţiu în favoarea îngrijirii stadelor, a «podurilor», din oraşele capitale, Iaşi şi Bucureşti. Ele fuseseră ajutate până atunci, cu bani din ţară, ori dela «stări». Cum aceste izvoare se caseră în vremea ocupaţiei, se cautară alte mijloace. Se găsi acela al vânzărei cărţilor de joc «care slujesc numai spre desfătare». Ele aduceau în visteriă Moldovei un venit de 40000 lei. In Valachia încercare fu compromisă de evreul Brinştein care «s'au sculat şi au fugit».

Vistieria Valachiei comunică, în Decembrie 1803, că a apărut în ţara o monedă turcească, cu chipul Sultanului Selim. Insărcinatul de afaceri francez protestează în numele supuşilor săi negustori. Cusnicov arătă că moneda este bună, iar mareşalul Prosorowski comunică agentului austriac Brenner, că s'a scos aceasta monedă din lipsă de numerar şi pentru a se evita asignatele.

In Martie 1809 Divanul Valachie descrie situaţia disperată a populaţiei. Se făcea socoteală că sunt în slujba armatei imperiale ruse 10 000 de care, conduse de 20 000 de oameni. Fiecare car având patru boi, se numără în total 40.000 de trăgători, în jug. Se reaminteşte moartea cumplită a vitelor. Divanul închee spunând: «când îndreptare nu să va face, nici noi răspunzători nu putem fi». In Mai acelaş an Divanul arată mare îngrijorare, de oarece marginile rămăseseră deschise.

Divanul Moldovei nu admite ca locuitorii din ţinutul Tomorovei, fugiţi de frica Turcilor şi aşezaţi în acela al Grecenilor, să se reîntoarcă în Basarabia, de oare ce «au întrat şi în bir si în havalele» Acesta ar fi un exemplu rău şi pentru alte sate, care ar voi să fugă şi să se aşeze în «olaturi», unde sunt mai puţine biruri.

Sudiţii au fost mereu un subiect de discuţie între puterea ocupantă şi diferitele agenţii streine. In cele ce se dă aci, vedem la

ce dări erau supuşi ei, precum şi în ce chip se judecau. Pela 1803 se găseau în Moldova sudiţi austriaci: 106 pe la ţinuturi, iar 300, în Iaşi.

Infăţişem şi actul de capitulare al fortăreţei Măcin încheiat, între Generalul Marcoff şi Hadji Ali, la 17 August 1809.

Stăpînirea moldovenească la malurile basarabene ale Dunărei este străveche. Iată în cele ce urmează o mărturie dela Alexandru al II, amintit în August 6957, şi alta dela Petru Rareş. [1]

I.

Cătră Exţelenţie sa D. Sinator şi procdros Divanurilor Cnejii Moldavii, Valahii Serghie Serghievici şi cavaler Cuşnicov Divanul Cnejii Moldavii

Starea podurilor oraşului Eşi cu irat ci are să cuprinde numai în venit pod[u]lui Eşi (?) ci să vinde pe an cu 16500 lei nimică după trebuinţă nu să poate ajuta nu numai să să facă la locul (?) ci ar trebui şi neapărat să cuvine vre un pod din nou dar nici meremeturile aceli mici nu să pot cuprinde care fără îndoială în grabă pot să vină (?) podurile oraşului Eşului întru o stare a nu mai pute umbla nimine. Din parte epitropii podului s'au făcut erătare Divanului ca să socotească a puni la cale aceasta opştească trebuinţă.

Divanul cercănd toate chipurile şi uitându-să şi asupra stării în care acum să află ţara şi cu căte esti însărcinată. Şi căutând şi cheltuelile ci are visterie undi toate sănt ştiute şi Ex-voastre, nu au putut găsi chip carile să înlesniască şi această neapărată trebuinţă. Epitropii iarăşi ca unii ci au însărcinare a purtării de griji a podurilor prin răport di mai pe urmă ci faci Divanului din 22 Ghenar 1810 a cărue tălmăcire făcându-să rusăşti să însoţă şi cătră Ex. voastră găsăscă cu cale să să mai facă acest erat pentru podurile oraşului Eşul adică apaltul cărţilor di joc. Care unindu-să şi Divanu cu această socotinţă a epitropii şi găsindu-o cu cale să să facă fiind pentru opştie şi iarăşi fără a nimărui supărare. Are toată cinstea Divanu a face ştiut Ex. voastre, ca di să va găsi cu cale aceasta, să să întăriască şi de cătră Ex. ta ca să să pue în lucrare.

Balş logof. Sandu Sturza hatm.

Iordachi Roset Roznovan vist.

1810 Ghenar 29.

---

1. In numărul viitor vom da traducerea din rusește a documentelor.

II.

Ponturile vănzării cărților de joc care s'au socotit a fi venit podurilor orașului Eși după cum s'au dat întru acest an 1810.

1. Toate cărțile de joc ce să aduc în toată țara aceasta, pe la târguri și ori pe la ce locuri de ori unde de piste hotar să poprești de a să aduce și a să mai vinde de acum înainte de către ori cine din negutătorii ce era obicinuință a le aduce, și a le vinde, de ori ce stăpânire vor fi ei supuși, făr numai de acela carele va da prețul cel mai sus la strâgare ce mai de pe urmă în mezat. Iar cine de acum înainte va îndrăzni a mai aduce cărți de joc, ori la cine să vor găsi să-i ea controbont și să plătiască și îndoit prețul acelor cărți ce să vor găsi la oricine văzându-să.

2. Cumpărătoriol va fi singur vănzător cărților de jioc în toată țara aceasta, și pe cărțile ce s'au obicinuit a să aduce aice dela Lipsca, de la Viena și din alte părți a Evropii care de apurure să politice nu are voe a le pute vinde cu mai sus prețu, de cât opt lei: șasăzăci bani pe douăsprezăci jiocuri. Iar cărțăle ce vin din țara rusască, fiind că prețul lor dela fabrică iaste câte șasă ruble două sprizăci giocuri, și aice să politicesc câte optu lei pe acel soio de cărță, i să va da voe a le vinde câte zaci lei douăsprezaci giocuri, pentru carile el însuș va ave purtare de grijă, a puni la cale aducire lor dela fabricile de piste hotar ori din ce parte loc, îngrijindu-să a ave cărți bune și cu îndestulare în toată țara, și de tot feliol de cărți, pentru cei ce vor ave trebuință să le cumpere.

3-le. Toate cărțile de gioc ce să vor afla acum în toată țara aceasta pe la negutători, să fie dator cumpărătoriol a le cumpăra de pe la toți acei negutători ce vor ave cărță de gioc plătindu-le cu prețul ce să politicesc acum dându-să de știre tuturor cu publicațăe că de acum înainte nici unul din negutători ori de ce stare va fi să nu îndrăzniască a mai aduce cărți de gioc aice în țară. Și cumpărătoriol cărților să aibă voe a pecetlui toate cățile de gioc cu peceta sa la oricine să vor găsi ca să nu fie slobod nicăiore a să vinde cărță făr știre și voe cumpărătoriolui. Iar unde să va afla de acum înainte văzându-să cărță de gioc făr de știre și adeverință cumpărătorului acela să fie supus controbontului de sus arătat.

4-le. Să să facă către stăpânire publicație cu cărță către dregătorii țânuturilor ca să dei de știre tuturor de obște pentru oprire vânzării cărților de gioc de către orice stare de neguțător va fi.

5-le. Asupra cui va rămâne vânzare cărților de gioc cu prețul cel mai de pe urmă, ace sumă de bani are să o plătească la casa pod, de patru ori într'un anu adică pe fieștecare trei luni se dei banii înainte cât să va face analogon dup suma vânzării.

6-le. Orice pricină de împotrivire va arăta cumpărătoriol la vânzare cărților, și va pricinui cu plata banilor în vadelile de sus arătate să nu i să ție în samă. Iar de va întâmpina niscavai împotriviri de către oricine, sau alte în orașul Eșii, sau pe la târgurile de pe afară să i se dei tot agiutoriol trebuinciosu la înplinit banilor dela stăpânire.

7-le. Cumpărătoriol acestui venit să dei chizăș sigur răspunzătorio pentru toată suma banilor ce va cuprinde la vânzare, care chizăș să fie plăcut d-lor boerilor epitropi a podului.

8. Cumpărătoriol are voe să-ș facă pecete cu sămnul său ca să pue pe toate cărțile de gioc ce va vinde pentru ca să nu să poată urma chipuri de meșteșugiri cu adunare de cărță de vândut, de către altă cineva.

9-le La împlinire anului ori câte cărță vor rămâne cumpărătoriolui nevândute este dator pentru prețul acelor cărță a să învoi cu cumpărătoriol nou dup cum va pute, căci cumpărătoriol nou nu va fi silit a primi cărțele dela dânsul cu prețul ce să pomenește mai sus. Și cumpărătoriol vechio va fi oprit de a le pute vinde dup ce să va treci vreme vadelii sale.

III.

Către Ex-sa. . . . . Vasilie Ivanovici Crasno Milașevici. Divanul Cnejiei Moldaviei.

Știut va fi Ex-voastre că obștie pământului Moldaviei strămptorându-se pentru străcaciune podurilor orașului Eșii, care au agionsu în stare ce mai proastă de a fi primejduitoare mergire pe poduri și întrare în oraș, au făcut socotința sa, și văzind că pentru facire acestor poduri și întocmire lor trebuesc sumă mari de bani în vreme când venitul podului tot abiea în anul acesta s'au suit 20 mii

lei, căci mai înainte era mult mai puțin. Iar podurile să întocmesc une ore cu agiotorio din țară în vreme pacii, alți ori cu strângeri de agiotori de la stări. Insă cu toate aceste pururе era primejduitoare, că nu era venit cu îndestulare, și mai ales în vreme aceasta, când înputinându-să pădurile, și depărtându-se: lemnul cari să aduce pentru pud cu un leu sau 60 parale nu să poate aduce nici cu cinci sau șesă lei, cari socotințe au pus-o înainte Ex.-sali Senatorului și Prezidentului Divanu ui Serghie Cușnicov. Și Ex.-sa o au arătat mai marelui poroncitorio a armiei și strălucirea sa au dat hotărare ca sa să urmezi ace socotințe, adică, a vănzeri cărților de joc, lucru care slujește numai spre desfătare, să fie unul cumpărătorio acestui venit, și el săngur să vândă cărțile cu preț hotărât numindu-să venit a podului acesta, precum din alăturata copie de predlojenie Ex.-sale. Și din ponturile hotărăte de atunce, să va îndestula Ex.-voastră de toată urmare.

Drept acea acest venit epitropie podurilor orașului prin știința Divanului, și prin unire socotinții Ex.-sale senatoriolui, l-au vândut pe anul acesta drept 40 mii lei. Și cumpărătoriol după legătura contractului avînd slobozenie să strângă toate cărțile de gioc de la toți neguțitorii ci să află aice, plătindu-le prețul nu numai a cumpărături și a cheltuelii dar și a protentului. Inse sudiții austricești înpotrivindu-se la această obștească pământiască socotințe, nu numai că n'au priimit să de cărțile după prețul acela cu care s'au mulțemit și cielanți neguțitori, dar încă nici de a nu mai aduci cărți, prin aghenție au arătat, că nu pot fi opriți. La aceasta Departamentul pricinilor străine au scris către d-lui secretariol aghenției austricești (cari s'au cunoscut acum după predlojenia Ex.-voastre) ca pentru această obștească punire la cale să de poronci sudiților a nu să înpotrivi. Iar d-lui răspunsul ci faci către acest Dipartament, iată să trimite Ex.-v. ca să să vadă, că puind înainte așezeri, zici că monopolion nu poate să fie pentru sudiții stăpânirii sale. Și în sfârșit că cărțile cari să află pe la dânșii să se ea cu învoire însemnând cu aceasta ca și după ci să vor lua aceste cărți cu învoire, nenumindu-să monopolion, să mai aducă și altile sudiții, și tot cu învoire să le de rămâind punire la cale, ci s-au făcut pentru obștescul bini, răsuflată. Cu cinste arată Divanul Ex.-voastre, că, chip nu rămâne, dacă să va aneresi și acest venit cari s'au adaos podului, a să pute începi măcar lucrare celor cu totul

străcate poduri, încăt obştie şi Divanul socoteşte a mai găsi şi alte chipuri spre adăogire venitului trebuind sute de mii lei spre a să aduce în stare ci să cuvine, şi a pute fi mergire neprimejduitoare. Şi precum înţelepciune Ex.-voastre va socoti vă pune la cale, şi va da povăţuire Divanului pentru lucrare unii socotinţi sfărşite prin unire socotinţii prezidenţii şi prin hotărâri, mai marelui poroncitorio, căci în pricina aceasta monopolion nu s'au făcut pentru enteresul visteriei, ci pentru obştescul bine şi înlesnire ce dintăio a capitalii unui oraş întru care şi pământenii şi sudiţii să folosesc cu înlesnire şi neprimejduire mergirii lor, ne având alt chip pământul ca să înlesniască acesti obşteşti lucruri. Iar că arată întru aceasta notă mai gios, că şi mai înainte adică în vreme păcii, ar fi mai dat sudeţii dare pentru poduri, şi nu s'au făcut, la aceasta spre ştiinţe să arată că în vreme păcii de obştie toate stările căte au avut casi în Eşi, şi alte trepţi di pi afară, au dat un agiotorio de o sumă mai puţin decât 40 mii lei, o bagatelă împotriva trebuinţii, cu cari abiea s'au făcut podurile a doâ uliţi; cari până acum s'au şi străcat. Şi să vedi că socoteşte, pentru că au plătit şi casile acele întru cari şi de sudeţii, a pomeni că au plătit sudeţii dare de pod. Casile au plătit iar nu suditii şi nici cu suma acea pute să să facă mai mult de căt cea ci s'au făcut.

Const. Ghica logof.
Sandu Sturza hatm.

Const. Balş logof.
Iordache Roseti.
Roznovan vist.

1810. Mai 10.

IV.

Către Ex.-sa ghenăral marior i cavaler Engelgard viţăprezedent Divanului Valahii

Dela întâiol Divan şi comit al Principatului Valahii.

Avem cinste a arăta Ex.-tale că Divanul precum îngrijaşte cu osârdie pentru toate trebile ce caută spre folosul haznelii şi spre binele oştirilor, aşa au îngrijit şi pentru a tămădui pe cât să poate înşălacionea ce au făcut Divanului şiretul acela Brinstain ovreiol carele cumpărase la Aprilie al acestui următor an apeltul cărţilor de gioc de la. . . . . vechi şi carele în urmă fără a plăti banii şi fără a să ţinea de legătura lui, s'au sculat şi au fugit. Şi au făcut

Divanul aceasta orânduiala, au însărcinat adică pe d-lui vornicul opstirilor Manolache Lahovari, împreună cu doi neguțători, adică d-lui sardariol Nicola și d-lui sardariol Polizachi, ca să facă catagrafie de suma cărților ce să află pe la neguțători aici în oraș, să însemneze cuverturile cu pecete, și în numele Divanului, să dea âoe neguțătorilor ca să le vânză în preț de tl. 8 bani 60 duzina, prețul care era să-l vânză înșălatorul acela Brinștain ovreiol din care 4 lei și jumătate, să fie pe seama neguțătorilor stăpânii cărților pentru cumparatoarea lor, iar ceilalți bani câte tal. 4 la duzină, să să dea la casa podurilor țiindu-se cheteh curat, de banii ce să vor aduna cu acest chip să să tămăduească pe cât să poate înșălacionea ce au făcut ovreol. Iar de vei găsi Ex.-ta cu cale, și mai bine este ca să dai voe să să strângă apeltul cărților de iznoavă la comit vechi, și să să și dea prin știrea Ex.-tale la cei din urmă muștiriu asupra cărue va râmânea, ca cu acest chip, să să lipsească marunțișurile acelea de ținere de catastișe, pentru vânzarea de cărți ce să face, și să să vânză de loc (?) ce bani poate să prinză apeltul cărților acum (!), cum și ceea ce va mai lipsi până la suma ce au dat-o acel Brunștain, care lipsă să să înplinească ne rugăm prin Ex.-ța, de la acel ovreio, de ori unde să va fi aflând acest mijloc este mai bun, și mai sigur, mai ales, pentru că orânnduiala ce au făcut-o Divanul, să întinde numai asupra cărților de jioc ce să vor vinde, în poliția Bucureștilor, iar ovreiol acela cumpărase apeltul cărților pe toată țara. Și ne rugăm sa avem de la Ex.-ta răspuns.

1810 Iolie.

Ungrovlahiei Ignatie.
Evstratie Crețulescu.
Constantin Balacean.

Ioan Comănean.

V.

Dela întâiol Divan și Comitet al Prințipat, Valahii.

Fiindcă d-lui pervii Gheldin neguțătorul dela Cameniță Iancul Brunștain ovreiol au dat înscris la Divan de la Avg, 3 că nu poate ținea cumpărătoarea apaltului dă cărți de joc din toată Valahia ce au rămas asupra lui dă la comi vechi la luna lui Apr. 1810 drept

tl. 40200 pă an. Cu suvănt că acel apalt fiind lucru nou şi ne urmat altă dată în Valahia are multe greutăţi şi discolii şi că să trage din cumpărătoarea acea, şi din contractul apaltului ce s'au făcut între dănsul şi între Divanul cnejăi Valahiei, care contract s'au întărit la 5 ale trecutului Maio dă luminatia sa mai marele comandir al armăi graf Nicolaie Mihailovici Caminschi al doilea. Acest contract s'au scris tot într'un chip, ş'asemenea pă doă hărtii. Şi unul s'au iscălit de Divan ca să sa dea la Brunştain, iar celălalt era să-l iscalească Brunştain, şi să-l dea Divanului. Dar Brunştain simţind greotatea ce luase asupră-i nu l-au iscălit. Deacea fiindcă el să trage şi să leapădă de cumpărătoarea aceasta, dănd la casa podurilor numai tl. 220 ce au apucat să strângă dup vănzarea cărţilor dă joc, i s'au dat dela Divanul Cnejăi Valahiei aceaste carte la mănă, dăndu-i-să înapoi şi zălogul ce-l avusese dat pentru cumpărătoarea acestui apălt.

810 Avg. 3.

VI.[1]

Nr. 2737. 2 Dechem. 1808.

Cătră Ex. sa D. sfetnicul dă taina Senatorul şi Prezidentul Divanurilor Cnejăei Moldaviei i Valahiei şi a feliori dă ordine cavaler Serghie Cuşnicov.

Dela Visterie report.

Nu de demult au început a să ivi aice în ţară o monidă turcească adecă lei de argint cu tipariol lui Sultan Selim şi din veletul acela, însă cunoscuţi că sănt noi nu umblaţi. Şi încăt merge această monedă a leilor turceşti să înmulţăşte, începănd a să ivi şi în visteräe pământească. S'au făcut dar o cercare topindu-să un leu dintru acestia, şi unul din cei vechi lei, cari sănt cunoscuţi a numitului sultan Sălim, şi potrivindu-să grăutate argintului nu iaste cu nici o osăbire, ci asămine căt argint iaste întru cel adevărat atăta iaste şi întru cel nou. Dar asămăndu-să întăi pe parte acea unde iaste turaoa, să vede în osăbire mare. Al doile şi în parte unde sănt slovile turceşti iarăşi să vede, că acei vechi lei a lui Sultan Selim au adăncă săpătură şi mai răschirată, iar aceşti noi sănt cu săpătură mult mai puţină, şi marginile sănt rătunde. In scurt să

1. „Dela" nr. 664/1808 Arhiv. Senat. Chişinău.

pot cunoaşte de cătră ori cine şi din tură şi din săpătură, şi din margine că au multă osăbire din lei cei adevărați a lui Sultan Selim, precum însuşi Ex.-ta vei vedea osăbire din acești doi lei ci să alăturiază unul dintru acești noi ce s'au ivit, şi altul dintru acei vechi a lui Sultan Selim. Datorie mă supune a ceri povățuire de la Ex.-ta, această monedă noă poate să fie primită în visterie pămăntului. Şi dacă să va priimi vor lua-o comisiile împărăteşti în rănduită plată a cheltuelilor spitalurilor ostenești şi a porționului de carne. Iar după aceasta priimesc îndrăzniala a arăta a Ex.-tale că o monidă ca aceasta supt numile şi tipariol lui Sultan Selim nepotrivită cu ce veche monedă turcească cu bună samă acei ce vor voi să o triacă piste Nistru în Rosăea, nu vor pute a o trice acolo, ca o monidă streină, acei ce vor voi să negustoriască cu dănsă după vrămea.

VII.

Bukarest le 25 Avril 1809.

Monsieur le Senateur.

J'ai l'honneur de communiquer à Votre Ex. une affligeante nouvèlle; Mr. le Consul Lamare, à la suite d'une maladie qui a duré 23 jours, a terminé sa carriere Cette perte m'a été d'autant plus douloureuse, que j'ai perdu en lui un ancien ami.

Le négocians sujets francais, domiciliés à Bucharest viennent de me présenter une requête au sujet de l'ordre que le Divan a publié relativement à une monnaie turque que l'on vent introduire ici, et je profite de cette occasion pour la transmettre a Votre Ex.

Le raisons dont ils s'ètaynt pour refuser de l'accepter me paroissent très fondées et meritent l'attention de V. E. En effet peuvent—ils sans compromettre leur fortunes et celles de negocians, de différens pays, avec les quels ils font des opérations, accepter une monnoie qui n'a cours nulle part? Ils ont formellement declaré qu'ils préférent cesser eutiérement leur commerce et fermer leurs magasins, plutot que d'etre soumis à recevoir une monnoie qui n'a aucun titre, aucune valeur réelle. Votre Ex. est trop juste pour approuver qu'on admette dans ce pays, qui a déja beaucoup souffert, un moyen infaillible de ruine. Je m'empresse, par devoir, de mettre sous vos yeux M-r. le Senateur, les représentations des

sujets de mon Souverain et je me flatte que Votre Ex. aura la bouté de les prendre en consideration.

Je profite de cette occasion pour renouvelle à V. E., l'assurence respecteuse de la haute consideration avec la quell j'ai l' honneur d'etre M-r. le Senateur de V. Ex. le très humble et très oberssant serviteur.

Ledoul.

Chargé de la gestion du Consulat.

VIII.

A Monsieur Ledoulx à Bucarest.

Iassi le 10 Avril 1809.

Je viens d'apprendre avec le plus vif regret et le chagrin, le plus sensible, par votre letre du 25 Avril, la mort inopinée de M-r le Consul Lamare. Je partage bien sincerement votre juste douleur et je sens combien vous devez en être peniblement affecté.

En répoase à la requête que les negocians français de Bucharest ont présentée à Votre Consulat, relativement à la monnoie qui a cours en ce pays, et qu'ils disent leur couser beaucoup de perte et de dommage; je ne puis que Vous faire les observations que j'envoie au Consul de Russie Mr. de Kirico qui m'adresse le mêmes representations à ce sujet.

Les plaintes de quelques negocians de Bucharest et le refus déplacé qu'ils font de recevoir ces piastres turques, sous le feux prétexte, qu'elles causent beacoup de tort à leur commerce, ne peuvent être fondés que sur un refus semblable fait par un négociant de Ruschtchuk de recevoir cet argent. Toute autre raison ne peut pas être admise plus que celle là et n'a pas une base plus réele, puisqu'il est prouvé que cette monoie a non seulement la même valeur intrinseque, mais encore meilleur que celle des piastres turques qui circuloient ici précedement, et qu'elle a été changée sur ce pied là dans toutes les provinces Russes de la cy-devant Pologne. D'ailleurs S. A. le Prince feld-marechal de Prozorowscky en a ordonné la circulation et les Divans des deux provinces en ont e'galement prescrit l'ivitation aux halitans qui les reçoivent dans le commerce sans aucune difficulté, ainsi que toutes les commissions civiles et militaires de la Russie établies en

Moldavie et en Valachie. Un consentement égal de la part de Monsiegneur le Prince et du guvernement sur cette affaire, ne laisse aucun doute de la ligitimité de cette disposition qui sans contredit ne seroit point permise si elle causervit aux habitans le moindre prùjudice. Il ne peut donc être apporté à cet égard aucun, changement dans la circulation et l'acceptation de cette monnoie et je suis assuré que le Consulat Impèrial et Royal de France voudra bien considerer ces observations et les communiquer aux negocians de sa nation pour les engager à recevoir sans difficulté une monnoie généralement acceptée par les habitans et les étrangers qui demeurent en ce pays, le quels doivent faire présentement un usage d'autant plus avantageux de de cet argent, qu'il ne peut passer en Turquie à raison des circonstances qui en interrompent entièrement les communications avec le territoire de ces provinces.

J'ai l'honneur d'être avec estime et une consideration distinguée.

IX.

Tres sublime Chancellerie Imperiale et Royale de France et d'Italei.

Les Sousignés ont l'honneur d'exposer a la Chancellerie Imperiale et Royale de France et d'Italie, que l'orde donné par le respectable Divan, relativement, a la nouvelle monnaie turque qui vient d'être apportée de Russie, nous cause le plus grand etonnement, et nous donne les plus vives inquietudes, en ce que nos fortunes si y trouvent compromises, aiusi que les interes de tous les habitans de la Valachie.

Nous prenons la liberté de demander si cette monnaie, doit avoir cours dans la Valachie seulement ou si le autres nations la reconnaitront, comme bonne monnaie? Nous savons que ni en Turquie, ni en Allemagne ni en France, dans aucune pays en fin d'Europe, elle ne pourra être acceptable, en ce qu'elle n'a ni maitre ni garant. Comment pouvrions nous donc, nous qui faisons des affaires de commerce, avec toutes les nations faire des remises et suivre les operations de notre commerce.

Les Sousignes sans entrer dans d'autres raisons encore se borneront à declarer qu'ils fermeront plutôt tous leurs magazins avant de consentir à accepter une monnaie fausse qui causeroit leur ruine et celle de beaucoup de familles. C'est au nom de sa

Majesté l'Auguste Empereur Napoleon, que nous reclamons du Consulat tout l'appuie nécessaire, pour nous sauver de ce danger.

Il aura la bonté de prendu en consideration les justes reclamations des fideles sujets de sa M-a et de faire toutes les demarches necessaires.

Nous avons l'honneur d'être avec le plus profond respect.

de la tres sublime Chancelerie.

le 20 Avril / 8 1809 Bucarest — Les tres humbles et fideles sujets

Sterio P. Diamandi.
Nicolaus Hagi Mosco.
Angelo Lurent.
Nicole Muzzopulo.
Alexander.
Tarmar. [In total sunt 29 de iscălituri]

X.

Copie de la lettre du Marechal Prince Prosarowsky a M-r du Brenner agent d'Antuche.

J'ai eu l'honneur de recevoir la lettre que Vous m'aves adressée en date de 26 d'Avril n. s. pour me communiquer la requete que Vous ont presentée les commerçants autrichiens de Boukarest, relativement au cours etabli de certaines especes de Piastre turques, et m'empresse de Vous avertir, Monsieur que c'est la manque de numeraire dans ce pays et le desir d'eviter l'incovenient des assignats qui ont oblige à permettre circulation des susdits piastres turcs.

Si cependant les commerçans autrichiens en les recevant, croyent etre exposés a une perte quelconque je consers à ce qu'ils remettent les Piastres de cette espece, que sont entre leur maine au Divan auquel j'ai fait prescrir par le President des Divans M-r le Consule privé et Senateur Kusnikoff de les recevoir et de les echanger contre d'autre monoies courantes, autant que faire se pouvra.

Je me flatte que Vous trouveres Monsieur dans cette demarche de me parte une nouvelle preuve de mon desir à contribure autant qu'il en est possible, à la consolidation des leurs de sincer amitié qui unissent nos deux hautes cours imperiales.

C'est avec une veritabile plaisir que je nouvelle ici l'assurance de la consideration la plus distinguée avec laquelle j'ai l'honneur d'etre.

XI [1]

Predlojănia Ex-tale dă la 23 ale trecutului Febr. cu no. 549 au primit-o Divanul cu cinste, precum să arată că au luat Ex-ta încredințati înștiințări pentru lăcuitorii cnejii Valahiei, că fiind siliți cu multe feluri dă strimtori, vor să fugă prin părțile țărilor ale altor stăpăniri vecine ca să scape dă greutățile ce nu mai pot lupta. Divanul pentru aceasta să-și ia deosebitele măsuri ca să potolească acest fel dă pornire, și să întoarcă chipurile cele silnice, ce sănt pricinuitoare, spre înprăștierea lăcuitorilor. Exțelența ta, Acest norod din acest prințipat, dă cătăva vreme încoace s'au aflat în multe valuri dă primejdii, și dă către stăpănirile ce să află, să chivernisea părțile cele supărate cu feluri dă mijloace și pănă la cea mai după urmă ne mai putându-să iconomisi, toți dă obște aridicând către milostivul Dumnezeu măinile lor și înălțând glas dă rugăciune au cerut măntuire și scăpare. S'au arătat milostivirea sa dobândind și căștigând oblăduirea stăpăniri a prea puternicii împărății Rusii. Cine poate spune, sau care cuvântare poate să arate acea socotită bucurie, care era cu saltare zamislită în inimile tuturor. Nădăjduindu-să întru buna ocrotire, ca în liniștită petrecere, cu înpărtășeaua dragosti către supunerea lor s'au îndatorat cu acestea și ori ce cerere s'au făcut dă la dănșii au răspunsu, lăsându-să pă ei la lipsă și neajungere numai și numai pentru ca să întâmpine cererile împărățeștilor oștiri, și ca să fie cunoscută adevărata lor supunere, așteptând să dobândească încredințarea făgăduinți. Cele căte au pătimit, și cele căte au dat pănă în vara trecută sănt știute toate la ori care va voi să ea seama cu amănunt și va face dreaptă socoteală. Iar cu facerea fănului împărătesc și pănă a să strănge i-am silit, i-am căsnit toată vara și pân

1. „Dela" nr. 800/1809. Arhiv. Senat. Chișinău.

la sfărşit lui Sept. rămăindu-le bucatele hrana veeţi lor peste cămpuri în multă stricăciune şi prăpădenie, neîngăduindu-i şi ne rămăindu-le vreme să le strângă. Dă la Sept. au început a să căra fănurile pă la magazăi şi pă la alte părţi. Iar dă la Oct. am început să-i silim, să care zaharelele, iarăşi vreme nu le-au rămas ca să-şi facă trebuincioasele arături, după cum în alţi ani să obicinuia, ci dă tot prea puţină semănătură s'au făcut, şi prea la rari locuri. Acestea în adevăr pot fi pricini vrednici a-i aduce la dăznădăjduire, când şi pă vară, şi pă iarnă cu carăle şi dobitoacele lor, s'au aflat tot pă călătorii, şi pă drumuri cu transport, când la unele, când la altele, când într'o parte când la alta. Nici cum slobozi nu s'au cunoscut să-şi caute, şi ei dă agoniseala caselor lor. Sumă dă făn au făcut, sumă dă zaharea dă la dănşii s'au înplinit, şi s'au cărat pă la magazii. Şi iar s'au arădicat du prin magazii, ducându-l pă la mori şi făcându-să făină sumă dă cară lemne s'au cărat şi pă la spitaluri, casăle cfartiruri, oştirile s'au înpărţit prin casele lor în ctartiruri, hrănindu-le cu păine şi cu carne, pătimind şi alte multe fără asemănare supărări dup cum să va lua o areşce încredinţare, numai dintru o jalbă a unui sat care să trimise. Şi acest fel de jălbi şi cu mai deosebite supărări sânt necontenit. Cum (?) dup trebuinţa ce să arată că sânt (?) să face cerere, cu mare zor şi silnicie ca să-i arădice o sumă dă zaherea du prin alte magazii, şi să-i aducă să-s înplinească să fie în păstrare gata, la magazia Bucureştilor=8.000 cesfert făină şi 6.000 cesfert orzu, şi la magazia Buzăului 140.000 cesfert făină şi 6.000 cesfert orzu. Cu această dă acum cerere şi cu celelalte ce nici cum nu să curmează, făcând Divanul o socoteală negreşit trebue să-s afle în lucrare peste zece mie dă cară, căte doi oameni fac 20.000 şi căte patru boi la feştecare car, fac 40.000 boi, întru aceasta vreme asupra primăvarii, când dobitoacele sânt la mare slăbiciune, şi de iarnă şi dă multele podvezi. Şi asupră-le să află şi patima boalei, cu mare măhnire sânt coprinşi lăcuitori, şi cu întreagă întristăciune, şi Divanului mijloc nu i-au mai rămas, de a putea cumpăni şi otcărmui înplinirea grabnicilor cereri fiind silit dă zorurile şi înfricoşările ce să arată dă la toate părţile, i au silit şi îi sileşte, până când au venit la dăznădăjduire. Vremea dă primăvară soseşte; din . . . ostenelilor lor vre o nădejde nu le-au rămas, să cunosc pă dănşii că nu vor putea fi slobozi şi nu le va rămănea

vreme, nici pentru semănături primăveri cum şi dobitoacele lor pă coaste zăcând şi multe au şi murit, s'au depărtat dă nădejdea mângăerii şi a milostivirilor Pentru acest nevînovat norod şi cu credincioasă supunere, ne rugăm prezedentului nostru să nu să lase întru această obidă, şi cu întristăciune màhnire, ca să nu să strămute du prin lăcaşurile înstreinându-să, ci să să facă o îndreptare şi o bună cumpănire cu înlesnire spre înplinirea cererilor să cunoască şi vo oreşcare răsuflare, să le rămăie vreme, să-şi facă agoniseala vieţii lor. Când acestea să vor păerde (sic) va fi împărtăşită stenahorie spre toţi de obşte. Iar Divanul din partea sa încredinţează pe Ex-ta că va fi cu îngrijire şi să află cu privighire pă cât o fi prin putinţă, a-i aduce pă lăcuitori ţării la cunoştinţă, încredinţându-i că vor dobândi bună îndreptare dă la Ex-ta şi le va rămânea cu îndemânare vreme, a-şi căuta de folosirile şi agoniselile lor, rugându-ne să ni să dea crezământ şi ascultare la aceasta adevărată arătare. Noi dup datorie înştiinţăm Ex-tale, ca nu care cumvaşi din multele supărări să întâmple vre o înprăştiere la niscariva sate, şi în urmă să-s socotească iarăşi a noastră învinovăţire. Când îndreptare nu să va face, nici noi răspunzători nu putem fi. 1809 Mart 8.

Dositei al Ungrovlahiei

Iosef Argeş, , Const. Filipescu

Stefan Văcărescu

Isac Ralet, Barbu Vacarescu.

XII.[1]

Către Ex. sa..... Serghie Cuşnicov dela întâio Divan şi Comitet al Prinţipatului Valahii.

Predlojania Ex. tale dela 9 ale următoarei cu No. 1609 au primit-o Divanu cu cinste, prin care să arată că Ex. sa viţe-prezedent al Divanului Valahii au făcut înştiinţare pentru locuitorii oraşului Bucureşti că umblă să-şi lase sălăşluirile lor temându-să dă năpădirea Turcilor fiind o pricină dăşartă şi fără dă cale pe care aflându-să supt apărarea şi acoperământ oştirilor şi cum că toate locurile sânt îngrădite cu cete ostenești. Pidorindu-să Diva-

1. „Dela“ nr. 951/1809 Arhiv Sen.

nul ca să dea locuitorilor să priceapă că vor fi făr dă nici o primejdie şi să-şi aibă sălăşluirea cu înţiniştire iar nici cum vor odihni această necuviincioasă cugetare, şi nu vor vrea să să-şi potolească voinţa lor, unii ca aceia ce să vor dovedi, să vor arădica la închisoare şi să vor urma cu dănşii toată străşnicia spre pildă şi altora. Această încredinţată făgăduinţă este de un mare folos şi ajutor al ţării şi al oraşului Bucureştilor şi cătră toţi cunoscut i-au făcut ca să fie fără îngrijire, să n'aibă nici o temere, nădăjduind ca mila lui Dumnezeu şi la sprijinirea şi apărarea puterii oştirilor a prea milostivului nostru împărat. Dar fiindcă ţara aceasta este ocolită dăspre partea mărginilor cu o înpotrivitoare şi rea acmere (?) a neprietenilor Turci ce sănt porniţi cu răutate asupra neamului Creştinilor, au şi pătimit în multe rânduri mai înainte robiri, omorâri, jăfuiri şi dela o vreme încoace au fost şi alte instrămtări băjănarindu-să prin munţi, prin păduri, pentru scăparea vieţii lor, păgubind şi lipsindu-să dă toate agonisirile şi folosirile ce ar fi putând dobândi. Această mare frică încuibată fiind în inimile tuturor fiescare priveşte cu îngrijire deosăbită, şi văzând că mărginile sănt toate deschise, şi fără dă nici o pază sau îngrădire cu tot să îndoesc neslobozindu-i cuget ca să ne crează la încredinţările ce le facem nevăzându-să pusă în fapt paza ce s-ar cuveni şi îngrijirea mărginilor, şi mai ales că locuitorii jude[ţe]lor dela vale rău spăimântaţi fiind s'au arădicat toate satele băjănarindu-să să trag la părţile dela deal asupra muntelui făcându-să o naucire (?) şi . . . . o spăimântare şi la satele din părţile dela deal şi către toţi de obşte. In cătă vreme s'au aflat marginile îngrădite cu oştiri nici o îngrijire ţara n'au avut; toţi în locaşurile lor au lăcuit căutând şi pentru foloasile lor, luptându-să şi cu cererile trebuinţilor oştirilor înpărăteşti. Văzând acum că îngrădirea marginilor s'au dăpărtat şi lucrurile au rămas dăşchise au pierdut toată nădejdea, socotind mulţi scăparea lor prin mijlocul strămutării. Să facă judecată înţelepciunea Ex.-tale, care poate fi acela să-şi lase dă bună voie sălăşluirea sa să-şi piarză agonisirea folosinţii şi fără cuvânt să-ş strămute, căci strămutarea este o pricină dă mare prăpădenie a lor. Această spăimântare şi grijă osăbită a temerii este şi în inima norodului ce sănt trăitori în oraş Bucureşti aflându-să unii însărcinaţi cu grele familii, alţii lipsiţi şi fără de nici un ajutor alţi . . . . . şi toată partea neguţătorească

înpovărați întru negoțu lor, cuprinși sănt dă multă măhnire și îngrijați prea mult, ca ferească Dumnezeu fără dă veste să nu vie asupra-le vre un rău, că va fi o prăpădenie nepomenită. Așteaptă toți dela mare păn la mic să vază în faptă (?) îngrijită marginea cu puterea oștirilor și cu bucurie glas dă mulțămită vor înălța către milostiv Dumnezeu pentru nebiruitoarele (sic) arme ale înpărățeștilor oștiri. Iar acum pividerat este aceaste, că țara să află întru înprăștiere, s'au lipsit de toate agonisirile lor, nu le-au rămas vreme nici mai șed ași face semănăturile primăverii. Și aceasta va aduce o mare lipsă și rău către toți dă obște . . . . . fără clintire stă către toți încredințându-i să nu depărteze nădejdea făgăduinții și fără îndoială să nu aibă temere nici vre-o îngrijire. Aceasta este numai întru putința Divanului. Iar ocrotirea și paza de cele înprotivă este întru puterea mai marilor obăduitori.

1809 Maio 16

Dositei al Ungrovlahici
Creţulescu bau Const. Filipescu. Radu Golescu (?)
Isac Ralet Barbu Văcărescu.

XIII.

Cătră . . . . Serghie Serghievici Divanul Cnejii Moldovii[1].

Ispravnicu ținutului Grecenii prin înștiințare ce trimite cătră Divan arată că la 3 zile a aceștii curgătoare luni Săpt rădicându-să 29 liăde birnici din satul Grecenii dela țin. acela, au mersu în olatul Tomorovii la un sat ce să numește Valcănești spre a să lăcui acolo. După care trimițând ca să-i aducă la urma lor, ispravnicu de Tomorova n'au vrut ca să-i de, dănd răspuns, precum că acei oameni mai înainte cu un an și jumătate s'au aflat lăcuind la numitul sat Vălcănești și de frica Turcilor rădicându-să de acolo au fugit și au venit la ținut Grecenii de s'au așăzat în numitul sat Grecenii, și că acmu vrănd ca să să întoarcă înapoi la numitu sat Vălcănești. După jaloba ce au dat cătră Ex. ta în vreme ce te aflai la Galați, ar fi primit ispravnicu poruncă Ex.-tale înscris pentru ca să-i primească pe arătații oameni să să lăcuiască în satul Vălcănești. Și după poronca ce au luat dila Ex.ta nu poate a da pe oamani ca să să întoarcă înapoi la Greceni. Drept acea Divanu cu cinste face arătare Ex.-tale ca acie oameni de s-au și

1. „Dela“ nr. 1235/1809. Arh. Senat. Chișinău.

aflat mai înaiute cu lăcuința în olatul Tomorovii, dar fiindcă sănt veniți în țin. Greceni de atăta avreme unde au apucat de s'au și statornicit și au întrat și în bir și în havalele și sănt cunoscuți acmu întocma ca niște lăcuitori a Moldovii, și asupra lor sănt rămășițe banii boilor oștenești i banii ialoviților, i banii răsurilor sfertului, zahiriaoa și alte multe rămășițure din dările și havalile ce au fost rănduite asupra lor.

După toată cuviința și rănduiala ce să urmează aice în țară să cade ca să să întoarcă la urma lor, la Greceni, ca niște drepți birnici ce sănt, să-și plătiască rămășițurile ce sănt asupra lor și să-și poarte biru și havalelile precum sănt arătați. Căci de nu să vor de apoi și rămășițurile ce sănt asupra lor nu pot a să înplini, și deosăbit fiindcă la olature bir asupra lăcuitorilor nu este așăzat cum și havalelile ce să rănduiesc acolo sănt mai puține și mai cu deosăbiri de căt havalelile ce să rănduiesc aice în Moldova. Dintr'aceasta să pot îndemna și alțiimulți din lăcuitori satelor să fugă și să margă să să lăcuiască în olature, din care să să pricinuiască multora din sate stricăcione. Și în urmă să să de cusururi di neînplinire la săvărșire poroncilor ce sănt. Și după cum cu înțelepciune să va socoti și de către Ex.-ța a să urma la aceasta, ne rugăm ca să avem și răspunsu cu povățuire cum să urmăm.

Const. Balș, lord. Roset. vist.

1809 Sept. 20.

La întrebarea lui Cușnicov dela 20 Oct. 809 Divanul răspunde că acest sat supt nume de Greceni iaste a d-lui Com. Iancul Balș fiiol răposatului vist lordace Balș.

Nr. 2489. XIV.[1] 28 Noembr. 1808.

Către Ex. sa..... Serghie Cușnicov dă la întăiol Divan al Principatului Valahii.

Avem cinste să răspundem la predlojenia Ex. tale dăla 20 ale trecutului Octomr nr. 2571 arătând cele ce sănt datori să plătească la Visterie țării sudiții ce să află în țară după legăturile ce sănt întru stăpănirea acestii țări și dintre alte stăpăniri. Sudeții sânt datori a plăti vema dupe tarife veche a țării, iar dă cât nu coprinde în tarifă, plătesc la sută trei. Ponturile vămilor dintr'acest

1. „Dela" nr. 518/1808. Arhiv. Senat. Chișinău.

an, ce s'au vândut la Ghenar coprind tot ca mai nainte când era ţările amândouă supt ocrotirea Turcilor, şi să vorbeşte pentru mărfurile ţării turceşti, şi din alte părţi ca având suditul adeverinţă de plata vamii în ţările turceşti, nici să nu să supere dă altă vamă, sau dă trăcătoare.

Iar sudeţii ce vor avea mărfuri cumpărate, ori din Ţara turcească, sau de aici, şi le vor vinde aici în ţară, acela să plătească vamă cinci la sută.

Caminăritul este o vamă a tabacului, şi . . . . . este venit al căminării, iar acum al visterii, cum şi milă a cutăi di milostenie, însă: căminăria ia dela o ocă de tabac din Ţara turcească câte 50 de parale şi cutia dă milostenie câte 26 dă parale şi tabacul . . . . . .deosebire din altele pentru că este apalto ? toţi sudiţii ce au metehirisit acest ? negoţ, şi au adus tabac aici în ţară totdeuna făr dă nici o înpotrivire au plătit această vamă, obiceio şi drept al pământului: în ani 26 de când s'au cunoscut ocrotirea sudiţilor aici în ţară. Dă la tabacul dă ţară ia căminăria câte 10 parale la ocă, iar cutia dă milostenie ia câte 8 parale. Pentru tabacul rusesc şi nemţesc ce-l aduc sudiţii necoprinzându-să în tarifă pământească trei la sută.

Căminăutul dă vin i rachiu este asemenea drept al ţărei şi venit acum al vesterii şi să plăteşte dă butea cu vin, ci să vinde în cărciomă căte 55 parale afară din vamă. Aşijderea şi pentru rachiu, afară din vamă, pentru cel dă ţară, dă butea mare căte fl 5=dă butea mică pă jumătate. Iar pentru rachiul strein să ia îndoit, iar vinul strein este poprit.

Fumăritul, este şi acesta drept al ţărei, şi acum venit al visteriei; unde este chiräeşul sudit îl plăteşte stăpânul prăvălii, iar dă este prăvălia a vre unui sudit, dă vreme ce stăpânirea nu cunoaşte pă sudiţi e acel? lucru stătător aici în ţară, de acea lucrul acela stătătorul plăteşte obiceiorile pământului.

Oeritul plătesc şi sudiţii asemenea ca pământenii, adică căte 10 bani dă oae i dă capră într'un an toamna, şi poclon dă nume, însă până la 10 vite căte un ban dă vită, iar dă la 10 în sus, căte bani 80 dă nume.

Văcăritul plătesc numai streinii, câte 22 parale dă vită mare, cal, bou, bivol, ş. c. Iar vitele mici să socotesc două drept una. Sudiţii austräiceşti au ironomion să plătească pă jumătate văcăritul

adică 11 parale în loc dă 22. La înpliniri dă bani ci să fac sudeţilor s'au obicinuit a să lua dă zapciul ce face înplinirea în loc dă zecioieală căte trei la sută.

Cine din sudiţi s'au arătat cu jalbă după acest mijloc i s'au făcut îndreptare, sau dă să arată într'acestaşi chip să regularisească Divanul.

1808 Noembr. 22.

Dositei al Ungrovlahiei — Iosif Argeş

Const. Filipescu — Şt. Vacarescu

Isac Ralet.

XV.[1]

Arătare departamentului pricinilor streine, pentru urmare rănduelii, ce să păzea mai înainte, pentru sudeţii austreeceşti.

1. Sudeţii cari ave pricini de giodecăţi cu lăcuitorii de aice, acele pricini, departamentul pricinilor streine le cerceta şi le giodeca.

2. Când vre un sudet era părât de cătră vre un lăcuitor de aice, prin ştire agenţii să aduce pe sudet la giodecată, iar fără ştire agenţăi nu să aduce.

3. Sudeţii pe banii lor ce le să înpline dela lăcuitorii de aice, plăte înplineală trii lei la sută iar nu mai mult.

4. Pentru marfa de negoţitori ce o aduce aice în Eşi plăte de vamă, iar trăi lei la sută.

5. Birul pe persoana lor nu plăte ce numai agiotorinţă pe duceile? în care ţine marfă pentru negoţitori, şi neci cu alte havaleli nu era supăraţi.

6. Vama plăte la carvasara după tarifa deosăbită la multe madeli mai. . . . . oareşce şi aceasta tarifă trebue să fie şi la carvasara şi la vesterie.

7. Sudeţii austriceşti pricini ce ave cu sudeţii ruseşti să căuta de cătră conţu (?) şi de cătră agenţi şi de nu să pute învoi să făce apelaţii la Domnie.

8. Căţi au avut casă din sudeţi austrieceşti în Moldova atăt în oraşu Eşi căt şi între alte tărguri să stăpăne de cătră dănşii cu paci, după tractatul Şiştovului, adică rămăind Şiştovu după cum au fost mai înainte de război.

1. „Dela“ nr. 1487/1810. Arhiv. Senat. Chişinău.

9. Căţi din alţi streini Greci şi Moldoveni au cerut protecţie Austriei de la închierea păcei dela 1790 şi au luat patenţi şi s'au cunoscut drepţi sudeţi şi de cătră stăpănire.

10. Căţi din sudeţii austrieceşti ave să iase din hotarul Moldovei spre alişverişul lor îşi lua pasport dela departamentul pricinilor streine.

11. Cu cvartire nu era supăraţi, fiindcă nu era trebuinţi, iar acum în iarna aceasta s'au supărat.

Febr. 7
1810

Inţălegire asupra întrebărilor ce să face pentru unile din ponturi a rănduelii supuşilor austriiceşti.

In pontu al 3-le, Pentru banii înplinelii ce să ea dela sudiţi la această să-s ştie, că cei ce nu sănt sudeţi, lăcuitori a epicratiei otomaniceşti şi a pămăntului acestue era îndatoriţi mai înainte, a plăti plineală căte 10 lei la sută, adică la zece unul, după cum şi acum să urmiaze. Iar sudiţii a Austriei şi a Rosăei după trataturi sănt îndatoriţi a da numai căte 2 lei la sută. Dela sine însă sudeţi Austriei plătea în loc de doi căte trei lei la sută. Dar trataturile este (sic) căte doi lei de sută pentru toţi sudeţi acestor înpărăţii, cu osăbire aceasta de pământeni care plătesc 10 lei la sută.

La 4-lea pont. Pentru vama sudeţălor care s'au arătat, nu este căte 3 lei la sută. Mai înainte adecă după închiere păcii cei dintăi, pămăntenii şi supuşii porţii otomaniceşti plătea căte 5 lei la sută, şi numai sudeţii căte 3 lei la sută. Şi apoi ocărmuire mai înainte de războiol al doile spre ne asuprire pămăntenilor neguţitori au făcut şi vama lor întru scădere iarăşi potrivită cu a sudiţilor căte 3 lei la sută. Sudiţii însă făcănd şi tarifă arătătoare tuturor mărfurilor căt să plătiască. Ace tarifă să află în canţilerie consulatului Rosiei şi aghenţii turceasca tălmăcită şi în limba rosască. Care după acea tarifă ce să urma unile din mărfuri şi mai ales cele mai scumpe vin şi mai gios de cât trei lei la sută, spre folosul sudiţilor, şi păgubire vămii, iar pămăntenii şi cei din stăpănire otomanicească de obştea plătesc căte trei lei la sută pe toate mărfurile ce aduc după preţul cumpărăturii fără a mai fi tarifă.

Pentru 5-lea pont. Lămurit să arată că sudiţii pe persoana lor nu plătesc ajutorinţă, dar pentru dughenile ce ţin cu marfa

plătea ajutorință. La aceasta să-s ştie că, ajutorința dughenilor sudeţăşti nu să ea pe numele sudeților, ce pe numele stăpănilor dughenilor sau a zidirii acei, şi să urma întru acest chip, adecă dacă lega un sudet contract cu stăpănu dughenii, ca să plătiască el ajutorința, o plătea suditul, iar ţidula de plată care lua de la agie, nu o da pe numele suditului, ce pe numele pământeanului stăpânului dughenii. Din care să înţălege că şi agiutorința nu este dela sudit ce dela zidurile pământeşti pentrucă de nu voea suditul să plătiască neavând contract cu stăpânul dughenii, atunce să înpline banii dela cel cu dughiana. Iar pământenii în vreme agiutorinței de iarnă după ce plătea ajutorință pentru persoana sa, apoi osăbit plătea şi ajutorinți pentru dughiană după stare lui şi a dughenii.

In 6-le pont, să face răspuns pentru sudiți austriiceşti, că în vreme Domniei, după cercetările dregătorilor s'au aflat în Moldova pe la ţănuturi 106 sudeți şi 300 aice în oraşul Eşii, cum şi după izvodu ce l'au dat aghenție la departamentul pricinilor streine, la anul 1803 Sept. No. 594. Iar de atunce în coace, de au mai scăzut din suma aceasta au mai sporit nu putem şti. Iar în olături nu este ştiința de au fost sudeți în vreme acea.

1810 Febr. 16.

XVI.[1]

Capitulation coclue entre le Corps d'armée Imperial russe, assiégeant la forteresse de la Matschin et le Commandant de la dite forteresse.

Article premier. La forteresse de Matschin sera remise aux troupes de sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies.

Article second. Demain 18 Août 1809 à la pointe du jour les portes de la Ville, aiusi que les remparts seront occupés par les troupes Imperiales Russes. Tout ce qui est armes, bouches à feu, munitions de guerre au de bouche, aiusi que les chevaux et tout bétail sera remis aux troupes Imperiales Russes dans la matinée du 18. Article troisième. En même tems tout la garnison, aiusi que les habitans mettront bas les armes, qui appartiennent à l'armée Imperiale Russe.

1. „Dela" nr. 903/r809. Arhiv. Senat. Chişlnău.

Article quatrieme, La garnison ainsi que les habitans seront prisonniers de guerre à discretion. Ils seront traités avec toute l'humanité generalement observée dans les Stats de sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies et garderont leur bien meuble, à l'exception de ce qui est enoncé dans les articles 2 et 3.

Fait et signé entre nous deux Eugene de Marcoff, Lieutenant general des armées de sa Majeste l'Empéreur de toutes les Russies, Commandant le Corps d'ar[illegible]ée assiegeant la forteresse de Matschin et Hadgi Ali, Commandant de la dite forteresse au Camp Imperial Russe devant Matschin le 17 Aout 1809 de l'Ere Chretienne, c'est à dire le 20 de la lune Regeb l'an 1224 de l'Egire (signé) Eugene de Marcoft Lieutenant Général.

Hadgi Ali Commandant de Matschin.

XVII.[1]

Cătră. . . . . Cucnicov Divanul Cnejii Moldaviei.

Cu cinste s'au primit predlojănie Ex.-tale supt no. 1510 însoţită şi cu jaloba ci au dat cătră Ex.-ta d-lui vorn. Teodor Balş şi s'au văzut de cătră Divan toate cele cuprinzătoare asupra ceririi ce faci d-lui pentru ca să-i să da în stăpănire ezărul Kohluiolui ot Dunăre giomătate şi giomătate din gărla Ialpuhului, cum şi alte ezaraşi mai mici ce sănt supt ascultare Cahului, cari sănt în Basarabie, şi cu giomătate din vama peştelui i giomătate din vama de pi cară din vama ce mari di pi apa şi di pi uscat şi din toate părţile. Şi giomătate din toate pricinile de gloabe, ce să vor întîmpla acolo. Şi Divanul după poruncă întrănd în cercetare jalobii şi a ceririi d-lui vorn. s'au cerut ca să arăte cu ce dreptate faci cerire aceasta.

Şi d-lui au scos di au arătat un ispisocu a Domnului Alexandru Vvod din velet 6957 Avg. 26 prin carile dă miluise pomenitul Domn ezările şi cu ezăraşile mai sus arătate din preună şi cu giomătate din vama peştelui i giomătate din vama di pe cară. Şi giomătate din toate pricinile de gloabe ci să vor întămpla acolo svintei mănăstiri Moldoviţa, unde să cinsteşti hramul svintei Bunavestire. Şi deosăbif au mai arătat şi alt ispisoc din velet 7056 dela Domnul Petru Vvod prin care întăreşti svintei mănăstiri mi-

1. „Dela" 907/1809. Arhiv. Senat. Chişinău.

luirile aceste. Cari ezări şi ezăraşi vănzăndu-să de către clirosul din Bucovina împreună cu moşiile ce au avut mănăstirile din parte acea aice în Moldova răposatului boer vist. Iordache Balş, le-au dat şi răposatul vist. d-lui vornic. Din cari pomenite mai sus documenturi ci au arătat d-lui vornic să vădă că ezările şi ezăraşile arătate din preună cu vămile di pe peşte şi di pi cară sant a d-lui. După cari cercetări ce s'au făcut precum s'au aflat nu lipsăşti Divanul cu cinte a faci arătare Ex.-tale şi după cum cu înţălepciune să va socoti de către Ex.-ta să va da hotărări.

Gavriil Mitropolit şi Exarh.
Const. Ghica logof. Const. Bals logof. Sandu Sturza hatm.
1809.
Mai 14.

DĂRI DE SEAMĂ.

Comisiunea Monumentelor Istorice Secţia din Basarabia.
Anuar III. Chişinău 1931.

In acest al treilea anuar al Comisiunii Monumentelor din Basarabia ni se dau mai multe studii deosebit de interesante. D-l Ştef. Ciobanu se ocupă de *„Mănăstirea Ţigăneşti"*; se fixează data întemeierii, se descrie înfăţişarea bisericilor mănăstirii, ni se dă numărul foarte mare al cărţilor româneşti (80), al manuscriptelor şi cărţilor slavoneşti (24). Se află şi una grecească. Urmează apoi documentele din dosarul 1 al Mănăstirii. O serie de mărturii interesante din trecutul naţii noastre aşezată pe acest pământ străvechi al ei.

D-l P. Constantinescu se ocupă de *„Cele mai vechi case din Chişinău"*. Mult material informativ, frumoase şi interesante tipuri de locuinţe.

D-l Gr. Avachian, cel mai bun cunoscător al trecutului splendidei Cetăţii-Albe, ne dă rezultatul cercetărilor sale în *„Săpăturile dela Cetatea-Albă"*. Este un studiu temeinic. Extrem de interesante sunt fragmentele de ceramică orientală. Tot d-l Avachian ne dă *„Ştiri nouă din Tyras"*, prezendându-ne o serie de toarte de amfore şi ţigle cu ştampilă.

D-l P. Nicotescu ne informează asupra *„Lucrărilor de consolidare şi de restaurare la Cetatea Albă"*, care s'au oprit în 1928. In general luat, anuarul se prezintă ca o contribuţie serioasă, la cunoaşterea trecutului Moldovei răsăritene. Infăţişarea din punct de vedere tehnic, şi ne gândim mai ales la cele 204 ilustraţii, care împodobesc lucrarea, este cât se poate de bună.

T. G. B.

TABLA DE MATERIE A Nr. 4/1931

Pag.

T. G. Bulat, Ştiri nouă cu privire la Bulgarii din Basarabia . . . . . 213—230

Const. N. Tomescu, Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial—Chişinău 231 244

T. G. Bulat, Raiaua Brăilei supt Ruşi. . . . . 245—254

I. Pelivan, Scrisoarea arhim. Filaret Scriban către Constantin T. Stamati—cavaler . . . . . 255—257

Const. N. Tomescu, Tipografia duhovnicească exarhală din Basarabia din 1813. . . . . 258—271

T. G. Bulat, Varia 272 295

T. G. B. Dare de seamă despre Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice secţia Basarabia . 295

CUPRINSUL.

revistei „Arhivele Basarabiei" pe anul III = 1931.

	Pag.
Băcilă C. Ioan, Răpirea Bucovinei şi delimitări spre Nordul Moldovei	101—118
Boga T. L., Documente basarabene din secolul al XVIII-lea.	206—210
Bulat G. T., N. Iorga istoric al Basarabiei	9— 63
Ruşii caută metale în Moldova	65 - 72
Pentru Oltenia	96—101
Diviziunea proprietăţii rurale în ţinutul Hotinului după desfiinţarea raialei.	118—123
Veniamin Costachi proin Mitropolit în mănăstirea Hotin.	130 142
O danie domnească urmată de o insurecţie ţărănească, în munţii Sucevii, şi o jurisprudenţă a Divanuluii Moldovei din 1810 .	149—174
Ştiri nouă cu privire la Bulgarii din Basarabia .	213—230
Raiaua Brăilei supt Ruşi	245—254
Varia. Vînzarea cărţilor de joc pentru repararea străzilor. Curs forţat de monedă cu chipul sultanului Selim. Situaţia disperată a populaţiei în 1809. Capitularea fortăreţei Măcin — 1809. Stăpînirea moldovenească în Basarabia dunăreană supt Alexandru al II şi Petru Rareş.	272—295
Dare de seamă despre Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice secţia Basarabia .	295
Ciobanu Şt., Nicolae Iorga.	5—6
Năstase I. Gh., Slavi în sec. XVII-lea la Orhei? . .	91- 96

Pelivan I., Nicolae Iorga şi Basarabia 4
Scrisoarea arhimandritului Filaret Scriban către Constantin T. Stamati—cavaler . . . . 255—257
Porucic T., Lexiconul termenilor entopici din limba romînă în Basarabia (sfîrşit) . . . . . 124—129
Tomescu N. Const., Profesorul N. Iorga. . . . . 7—8
Ştiri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809 Eparhiile Huşului şi a Romanului . . . 73—91
Ştiri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809 Eparhia Romanului, nume de clerici . . 174—206
Dări de seamă bibliografice:

Sandu Manoliu, Icoana unei şcoli dintr'un colţ de ţară romînesc, *C. Bobulescu*, Afurisania patriarhiei de Constantinopol asupra casei Roznovanului din Iaşi, *Em. Panaitescu*, Prin satele Romînilor din Istria . . . . . 210—211

Diferite ştiri din arhiva Consiliului Eparhial—Chişinău:

Rînduiala pentru cei ce vin la cinul călugăresc. In legătură cu testamentul mitropolitului Grigorie Ierapoleos. Geamii turceşt prefăcute în biserici creştine. Cimitire la margeni de tîrguri. Clopote pentru mitropolia din Iaşi. Registre mitriale la biserici. Antimise vechi în Chilia şi în Basarabia. Infiinţarea unei noi eparhii pentru Armeni. Mănăstirile şi slujitorii bisericeşti în Muntenia la 1810. Setea de învăţătură. Din suferinţele clerului romîn în 1809 sub ocupaţia rusă Igumenia m-rii sf. Nicolae din Botoşani Peregrinarea unui monah. Nerespectind pecetluitul mitropoliei. Diverse mărunte . . . . . 231—244
Tipografia duhovnicească exarhală din Basarabia. 258 271
Visarion, episcopul Hotinului, Insemnări de nume, date şi corespondenţe răzleţe, de folosit pentru monografiile monăstirilor din episcopia Hotinului . . . . . 145—148